

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra výtvarné výchovy

Diplomová práce

Karolína Rudolfová

Příprava a realizace výtvarného projektu na 1. stupni ZŠ – Folklor a tradice oblasti Podluží

Olomouc 2017

Vedoucí práce: Mgr. Petr Exler, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně v souladu s literaturou uvedenou v seznamu.

V Úvalech dne 7. dubna 2017

.....

podpis

Chtěla bych poděkovat Mgr. Petru Exlerovi, Ph.D. za odbornou pomoc při vedení, dále také paní Mgr. Markétě Nedělové, ředitelce Základní školy Valtice, která mi umožnila realizaci praktické části, paní učitelce Bc. Kateřině Urbánkové, do jejíchž hodin jsem vstupovala, a v neposlední řadě i žákům třídy 5. A, s nimiž jsem projekt prováděla.

Obsah

Úvod	6
1 Etnografické, historické a geografické vymezení oblasti Podluží	7
1.1 Historie.....	8
1.2 Geografická charakteristika oblasti Podluží	9
1.3 Lidové zvyky a tradice.....	9
1.3.1 Volba stárků	9
1.3.2 Krojovaný ples	10
1.3.3 Masopust – fašank.....	10
1.3.4 Šlaháčka	11
1.3.5 Zahrávání hodů.....	11
1.3.6 Hody	11
1.3.7 Zarážení hory.....	12
1.3.8 Dívčí vínek	13
2 Výtvarná kultura.....	14
2.1 Obřadní a obyčejové projevy	14
2.1.1 Kraslice	15
2.1.2 Výtvarné projevy všedních dnů.....	16
2.1.3 Textilní tvorba	17
2.1.4 Lidový kroj	19
2.1.4.1 Kroj dětský.....	19
2.1.4.2 Kroj dívčí	20
2.1.4.3 Kroj chlapecký.....	20
2.1.4.4 Kroj „ženáčský“	21
3 Projekty ve výtvarné výchově	22
3.1 Historie projektové výuky výtvarné výchovy.....	24
3.2 Výtvarná řada.....	25
4 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.....	27
4.1 Oblast Umění a kultura	28
4.2 Klíčové kompetence.....	28
4.3 Vzdělávací oblast.....	30

5	Výtvarné techniky	32
5.1	Výběr a příprava výtvarných technik.....	32
5.2	Typy výtvarných technik	32
5.2.1	Kresba.....	33
5.2.2	Malba	34
5.2.3	Grafika	35
5.2.4	Plastická a prostorová tvorba.....	36
5.2.5	Soudobé výtvarné postupy.....	36
6	Metody a organizační formy výuky	38
6.1	Výběr a funkce vyučovacích metod.....	38
6.2	Klasifikace metod	38
6.3	Charakteristika vybraných vyučovacích metod	40
6.4	Motivace	41
6.5	Organizační formy vyučování.....	44
6.5.1	Klasifikace organizačních forem výuky podle Skalkové	45
6.6	Hodnocení	46
6.6.1	Hodnocení výtvarných činností	47
7	Charakteristika Základní školy Valtice	48
7.1	Charakteristika třídy.....	48
8	Realizace projektu	50
8.1	Oděv dnes a v minulosti.....	52
8.2	Městský folklor ulice – Graffiti	56
8.3	Není „Guláč“, jako „Guláč“	60
8.4	Čižmy v kaluži	63
8.5	Taneční kroky	66
8.6	Dva obrázky v jednom	70
8.7	Vějíře.....	74
8.8	Krajka.....	77
8.9	Ornament.....	80
8.10	Lidový ornament	83
8.11	Mozaika.....	86
8.11.1	Ornamenty v pění.....	89
	Závěr.....	92

Resumé	93
Seznam použité literatury:	94
Seznam zkratek.....	96
Seznam příloh.....	97

Úvod

Hlavním cílem mé diplomové práce bylo vytvořit výtvarnou řadu pro žáky 1. stupně ZŠ, ve které se zaměřuji na folklor a lidové tradice z oblasti Podluží. Při přípravě výtvarné řady jsem se snažila o využití výtvarných technik, které by mohly být pro žáky zajímavé, možná i neobvyklé, touto cestou jsem se snažila o dosažení a udržení stimulační stránky.

Diplomová práce je strukturována do tří částí. První částí chápeme teoretický popis problematiky, jako je etnografické, historické a geografické vymezení oblasti Podluží, seznámení s tradicemi, zvyky a lidovým uměním. Dále pak vysvětlení termínů projekt a projektové vyučování, jeho příprava, řešení apod. Popis Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání a zařazení výtvarné výchovy do něj. Dále je zde zařazena kapitola, která popisuje druhy výtvarných technik. Nezapomínám ani na metody a formy výuky, které mimo jiné klasifikuji, vybírám a hodnotím. V neposlední řadě pak zde nalezneme charakteristiku základní školy, na které probíhala realizace mé praktické části, tedy výtvarného projektu.

Druhá, stěžejní část, část praktická, je věnována komplexně zpracovaným přípravám na hodiny výtvarné výchovy. Zpracované přípravy se zabývají folklorem a tradicemi z oblasti Podluží a jednotlivé vyučovací hodiny nesou tyto názvy: Oděv dnes a v minulosti; Městský folklor ulice – Graffiti; Není „Guláč“ jako „Guláč“; Čižmy v kaluži; Taneční kroky; Dva obrázky v jednom; Vějíře; Krajka; Ornamet; Lidový ornamet (Mozaika, Ornamenty v pění).

Jednotlivé přípravy jsou námětově neutrální, tzn., že je možná jejich realizace v kterékoliv době a nejsou tak vázány například na roční období. Jak už název práce napovídá, všechny hodiny jsou pod záštitou jediného tématu - „Folklor a tradice Podluží“.

Ověřením výtvarné řady v praxi jsem zjistila, že tato forma výtvarné práce je pro žáky velice přínosná a zajímavá. Práce na výtvarné řadě udržuje žákovu pozornost a dobře zvolené výtvarné téma žáky motivuje.

Poslední neméně důležitá složka všech příprav je část věnovaná přílohám.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Etnografické, historické a geografické vymezení oblasti Podluží

Pojem etnografický nebo národopisný region, popř. oblast, označujeme územní celek vyznačující se charakteristickými společenskými rysy lidové kultury, jejímiž tvůrci a nositeli jsou zpravidla příslušníci etnografické skupiny obývající příslušný region, popř. oblast¹.

K této kapitole mi byla velkým přínosem kniha² Richarda Jeřábka, která jako jedna z mála popisuje vývoj lidového umění v oblasti Podluží. Mimo jiné se zabývá i historií a geografickou stránkou oblasti.

PODLUŽÍ

Tys růží Slovácka

Kdo Tvoji krásu pochopil

Ten více už od Tebe

Neupustil.

Podluží

Kraji ztepilých šohajků

A malovaných dívek

Z tebe se zrodilo

Tisíce melodií

Nejen pro radost

Ale i na zármutek³.

¹ JANČÁŘ, Josef. *Lidová kultura na Moravě*. Strážnice: Ústav lidové kultury, 2000. Vlastivěda moravská. ISBN 80-861-5631-1.

² JEŘÁBEK, Richard, Václav FROLEC a Dušan HOLÝ. *Podluží: kniha o lidovém umění*. Brno: Krajské nakladatelství, 1962.

³ KRUŽÍK, Jan a Stanislav REICHMAN. *Lidové zvyky a slavnosti na Podluží*. Břeclav: Okresní kulturní středisko, 1982, s. 5.

1.1 Historie

Bylo tomu přibližně v 5. století našeho letopočtu, kdy na naše území přicházejí Slované. Dnešní území západní Ukrajiny a východního Polska bylo vlastní jim původní. Slované jsou tak předky Podlužanů, vlastně se není čemu divit, neboť historie Podluží nešla svou vlastní cestou, ale opisuje dějiny celé Moravy. Již první Slované byli mimo jiné i zemědělci a zemědělství je typické dodnes. O pár století později museli Slované čelit mnoha napadením, před kterými je ochránil kupec Sámó, který se zasloužil o první sjednocení. Rozkvět však nastává během 9. století našeho letopočtu vznikem státního útvaru, který je znám pod názvem Velkomoravská říše. Z této doby vzešla do povědomí dvě města, Pohansko u Břeclavi a Valy u Mikulčic. Žádný útvar netrvá věčně, dostavil se úpadek Velké Moravy a začátkem 10. století n. l. dochází k zániku. Po zániku Velké Moravy následovalo budování měst Podivína, Hodonína a Břeclavi pod dohledem dynastie Přemyslovců a především knížete Břetislava. Ve 14. století n. l. se do popředí svou známostí dostávají města Valtice a Lednice. I dnes si je spojujeme s rodem Lichtensteinů, kteří v těchto městech měli svá hlavní sídla. Oblast Slovácka se pro ně stala velmi inspirativní, rod Lichtensteinů zde nechal vybudovat velký komplex, známý jako Lednicko-valtický areál.

V 16. století jsou zmínky o přesídlování charvátského obyvatelstva, které osídlilo oblast Slovácka. Je samozřejmé, že se Charváti nevzdali znaků své kultury, jako kroje, tance nebo písně, ale postupem času dochází k mísení kultury charvátské s kulturou domácí. Do tohoto mísení zasahuje i německá kolonizace.

První zmínky o Podlužácích (obyvatelích Podluží) jsou spjaty s rokem 1708 a o regionu Podluží pak z roku 1740. Mluvíme a pohybujeme se tedy v 18. století. Dá se předpokládat, že k rozkvětu lidového umění dochází na přelomu 18. a 19. století. Z pramenů dochovaných víme, že na konci 18. století tvořilo Podluží na 70 lokalit. Dnes je region Podluží menší, celkem je tvořen osmnácti vesnicemi a městečky. Jméno tato oblast nese podle vodních ploch, zvaných luže. Tak došlo v 19. století k ustálení názvu oblasti, jak jej známe dnes⁴.

⁴ JANČÁŘ, Josef. *Lidová kultura na Moravě*. Strážnice: Ústav lidové kultury, 2000. Vlastivěda moravská. ISBN 80-861-5631-1.

1.2 Geografická charakteristika oblasti Podluží

Jak již víme, národopisná oblast Podluží přísluší k regionu Slovácka. Ve starší literatuře bychom tento region mohli rovněž najít pod názvem Moravské Slovensko. V mapách bychom tuto oblast našli na jižní Moravě, přesněji pak v její jižnější položené části Moravy, kde se rozkládá na Dolnomoravském úvalu, mezi soutokem řeky Dyje, Moravy a na jihu je obklopena lužními lesy.

Oblast jako taková patří v naší republice k nejteplejším. Vysoké hory bychom zde hledali marně, krajina má charakter nížin. Půdou patří k velmi úrodné oblasti. Není tak divu, že zde převažuje zemědělství, z něhož bych měla vyzvednout sadařství a typické a známé vinařství.

1.3 Lidové zvyky a tradice⁵

S vinařstvím jsou spojeny i některé zvyky a tradice, které doprovází celý rok na Podluží. Přestože zvyklostí je řada, od mnoha z minulosti se již upustilo nebo upadly v zapomnění. Je namístě zmínit ty, které stále žijí, a snažíme se o jejich co nejdější udržení pro příští generace. Je důležité dětem a mladistvým ukázat, že není těžké pobavit se mezi sebou, ale dokázat pobavit druhé. Lidové tradice Podluží jsou různorodé, veselé, honosné, ale především jsou neodmyslitelnou součástí života na Podluží. Pokud bychom jmenovali zvyky a tradice podle kalendářního roku, šly by za sebou takto:

1.3.1 Volba stárků

Volba stárků se uskutečňuje vždy odpoledne na Štěpána, tj. druhý svátek vánoční. Sejde se chasa i ženatí a společně zasedají. Společně si povídají a vzpomínají, co v minulém roce prožili, ale vzpomíná se i na mnohem starší historiky, kdy o svém stárkování vyprávějí ženáci. Poté se volně přechází k volbě nových stárků, kdy ten starý předstoupí se svým návrhem a společně se hlasuje. Stárek musí chasu dobře zastupovat a reprezentovat, musí být

⁵ KRUŽÍK, Jan a Stanislav REICHMAN. *Lidové zvyky a slavnosti na Podluží*. Břeclav: Okresní kulturní středisko, 1982.

zodpovědný a měl by být oblíbený jak u chlapců, tak u dívek. Nově zvolený stárek děkuje za důvěru a slibuje, že bude dělat vše pro to, aby stárkoval dobře.

1.3.2 Krojovaný ples

Plesy jsou součástí masopustního období, jsou tradiční, krojované, na které se sluší chodit ve slavnostním kroji. Začíná se krojovým nástupem a pochodem, který dechová kapela zahraje a následuje odtančení besedy. Na Podluží se tančí dvě besedy, moravská a česká. Na besedu navazuje roztančení v podobě polky, valčíku, polky a zakončí se vrtěnou. Následuje volná zábava plná tance, za doprovodu zpěvu a dechové hudby.

1.3.3 Masopust – fašank

Fašank je tradice, která se v řadě regionů ustálila po svém. Je to znát již z toho, že lidé si pro tuto tradici osvojili různé názvy, např.: „Vodění medvěda“ nebo „Pochovávání base“. Pomineme-li však názvy, podstata je ve všech regionech stejná. Dnes je masopust a sobotní fašanková zábava ukončením všech bálů a plesů před popeleční středou. Slaví se současně ve všech dědinách. Typickou masopustní pochoutkou jsou smažené boží milosti a koblihy.

Fašank je veselý a je dovolena všechna zábava dívkám i chlapcům. Chodí se v polosvátečních krojích. Chlapci mají červenice, košile bez lajblu a ratyňák, v ruce pak šabli. Dívky mají sukni s jupkou, zástěru a na hlavě šátek. Chasu v krojích pak doplní maškarády – lidé přestrojení za medvěda, kominíka, cikány aj. Chlapci na každé zastávce zatančí tanec zvaný „Podšable“. Večer po zábavě následuje pochovávání basy. Posbírají se metly, ubrusy aj., které slouží jako ornáty, kříž apod. Připravuje se průvod, chlapci berou na ramena basu a jsou následováni farářem s kostelníkem. Za smutečního pochodu se obejde celá místnost. Chasa s maškarády utvoří půlkruh kolem basy a naznačuje pláč a naříkání. Farář s kostelníkem mají řeč, při které vzpomínají na vše, co se během roku stalo. Chlapci odnášejí basu a průvod za smutečního pochodu odchází.

1.3.4 Šlaháčka

Šlaháčka je spojena s jarem, ale především s velikonočními svátky. Tyto svátky jsou jako jediné pohyblivé, slaví se v neděli vždy po prvním jarním úplňku. Chlapci chodí v červenících a košili bez lajblu. U sebe mají vrbové proutky spletené do sebe, tzv. pomlázku. Chlapci dále nosí na ramenu velkou „žilu“, která má kolem dvou metrů a je spletena z šesti až osmi prutů. U každé dívky bývají chlapci kromě nadílky pohoštění něčím k zakousnutí. Dnes už je nabídka různorodá, přes jednohubky a chlebičky až po uzené či řízečky. Nechybí ani sladkost v podobě koláče nebo buchty a samozřejmě dobré víno.

1.3.5 Zahrávání hodů

Dnes se jedná o **předhodové zpívání**. Tradice to není nová, jen se pro naše potřeby upravil a pozměnil název. Jde o jakousi předzvěst hodů a hodové zábavy. Obvykle se jedná o dobu čtyř týdnů před samotnými hody. Dnes má chasa připravený program, kterým je provázen celý den. Pozvány jsou různé soubory, které nás potěší svým tanečním či hudebním vystoupením, a ani my nezapomínáme a vystoupíme s pásmem skočných. Po všech vystoupeních nám odpoledne a večer zpříjemní cimbálová muzika, která hraje k tanci, poslechu, ale také dotváří příjemnou atmosféru a pozadí této tradice. Od této chvíle žijeme přípravami na hody.

1.3.6 Hody

Termíny konání hodů jsou jasně dané. Obce si je kdysi stanovily a tak se dodržují dodnes. Někde jsou hody po Jakubu, jinde po Františku nebo na Václava, dokonce jsou obce, kde pořádají hody na Martina. Jiné obce pořádají hody k datu, kdy byl vysvěcen kostel. Délka trvání hodů se také liší, někde jsou hody pouze jednodenní záležitostí. Nejčastěji se však můžeme setkat s dvoudenní slávou, ale výjimkou nejsou ani tři dny hodování. Den nebo tři, mnohem důležitější je, že se tato tradice drží a neztrácí nic na své kráse.

Stavění májek. Týden před hody, v ranních hodinách, vyrážejí chlapci s panem hajným do lesa, kde vybírají májky pro svá děvčata (taneční partnerky) a rovnou už se dívají po krásné máji, která je naším symbolem hodů. Po jejich přivezení následuje čištění

a nakonec se přechází k jejich stavění. Každá krojovaná dívka si svoji májku nazdobí a chlapci ji postaví před dům. Dívky mají pro chlapce malé pohoštění a zavdají vínka.

Stavění máje a její strážení. Předhodovní pátek se nese v duchu velkého chystání. Ráno chlapci opět vyrážejí do lesa pro velkou máji, která bývá kolem čtyřiceti metrů vysoká. Máji očistí, pokud je potřeba napojí (aby byla vyšší) a v odpoledních hodinách dochází ke stavění máje. Dnes za pomoci jeřábu, dříve se stavělo s pomocí žebříků a dřevěných stojek. Takové stavění je dnes ojedinělé. Jakmile je máje postavená, spodní část se zdobí „zeleným“ (odřezané zelené větvičky). Ani děvčata nezahálí a pomáhají s úklidem míst, kde se hody uskuteční, již zmiňovaným „zeleným“ se zdobí místo určené k hodovní veselici. Po celém dnu čeká chlapce ještě jeden úkol, a to uhlídat máji před jinými chasami. Byla by velká ostuda, kdyby před hody byla máje pokácená nebo jinak zničená.

1. Hodovní den začínají chlapci dopoledním zvaním na hodovní zábavu. Krátce po obědě se všichni společně sejdeme a seřazeni do průvodu odcházíme k panu starostovi. Následuje předávání hodového práva a do večerních hodin je na programu taneční zábava za doprovodu dechové hudby.

2. Hodovní den je zahájen mší svatou v místním kostele, po chvíli odpočinku následuje v odpoledních hodinách průvod pro druhou a následně pro první stárečku. Stárečky svým stárkům předají klobouček a zavdají vínka, po tanci následuje občerstvení. Společně jdou všichni průvodem k místu, kde je opět připravena hodovní zábava. Večer pak končí veřejnou volbou nových stáreček a dívčími hošijemi (jde o krátké verše, které jsou skládány na chlapce a vtipně popisují jejich rok).

1.3.7 Zarážení hory

Zarážení hory je tradice, která je charakteristická pro podzimní období, přesněji pro konec srpna, začátek září, a vychází z horenského práva. Tato slavnost symbolizuje zákaz vstupu do vinohradu lidem, kteří tam nemají co dělat, a těm, kteří vlastní vinice v jiných místech, a to až do vinobraní. Smí sem vstoupit jen samotný vlastník vinohradu (vinař), a to proto, aby dozrávající hrozny byly pod ochranou. Před samotným obřadem jde městem průvod, kdy jsou v čele nesené dva svázané velké střapce hroznů. Jeden z červené révy a druhý z bílé.

Následuje symbolické předání hroznů úrody, které pokračuje samotným obřadem Zarážení hory. Pak následuje zábava a veselí za doprovodu cimbálové muziky.

1.3.8 Dívčí vínek

Jak již z názvu vyplývá, je starostí dívek a především pak stárek. Jedná se o tradici z těch novějších, nikoli však neznámou, neboť je připravována na řadě míst oblasti Podluží. Jedná se o taneční zábavu s tematickým zaměřením. Toto zaměření si volí vždy stářečky a chasa je pak nápomocná při nácvičku předtančení, chystání kulís, výzdoby apod. Taneční zábava začíná předtančením chasy, které přechází ve volnou taneční zábavu za doprovodu hudební kapely. Toto předtančení chasy se o půlnoci opakuje. K výzdobě neodmyslitelně patří i střevíc, který visí zavěšen uprostřed místnosti u stropu. V něm je schován trest pro chlapce, kteří se k němu dostanou dříve než o půlnoci. Samozřejmě se ještě nikdy nestalo, aby chlapci potrestáni nebyli, a tak se každoročně svádí boj, kdo bude ten „hrdina“ a střevíc strhne.

2 Výtvarná kultura

K oblasti Podluží neodmyslitelně patří lidové umění. Ač si to lidé před mnoha a mnoha lety ani neuvědomovali, jejich výtvarné projevy mají vysokou estetickou hodnotu. Nejen lidová kultura je různorodá, ale je tomu i v případě lidového umění, kde tuto heterogenitu taktéž nalézáme. Určitě bychom mezi lidmi našli i takové, kteří prohlašují, že lidové umění žádným uměním není. Naštěstí by to byla jen velmi malá menšina, která sama o sobě má velmi malý vliv, a tak jim jejich názor necháme.

Pro přehlednost můžeme lidové umění třídit podle několika uměle vytvořených kritérií, které se navzájem překrývají. Mnohdy spolu úzce souvisí, o čem se však sami přesvědčíte v textu níže. Toto dělení získalo na Moravě pozornost a dostalo se mu zájmu od odborníků. Pokud bychom chtěli získat informace o lidové výtvarné kultuře jako celku, museli bychom k vyhledání literatury nebo písemností vynaložit většího úsilí, než by tomu bylo studiem jednotlivých lidových odvětví. Nejvyššího zájmu se dostalo lidovému textilu, keramice, malovanému nádobí, kam řadíme malbu na sklo, nebo malovanému nábytku, kraslicím, figurálnímu pečivu a podobně.

Než si však uvedené kategorie lehce popíšeme, je namístě zmínit se o projevech obřadních a obyčejových⁶.

2.1 Obřadní a obyčejové projevy

Obřadní a obyčejové projevy tvoří velmi různorodé výtvary. Některé mohou působit ledabyly, bez úsilí o umělecké ztvárnění, a jiné zase jako velmi promyšlené a vědomě propracované, se snahou o estetické cítění s uplatněním náročnějších technik umělecké povahy.

Obřadní a obyčejový charakter lze v lidové kultuře připsat většině z nich, neboť z důvodu několikaletého propracovávání se staly neodmyslitelnou součástí výtvarné kultury obyvatel. Mezi tyto výtvarnosti patří především jednorázové atributy slavnostních, svátečních, ale

⁶ JANČÁŘ, Josef. *Lidová kultura na Moravě*. Strážnice: Ústav lidové kultury, 2000. Vlastivěda moravská. ISBN 80-861-5631-1.

i obyčejových příležitostech, například svatební (koláče), velikonoční, hodové anebo fašankové (koblihy, boží milosti). Větší zručnosti je zapotřebí při svazování a splétání hroznu úrody, který je nesen při průvodu na vinobraní a symbolicky pak před zarážení hory předán. Při hodových slavnostech jsou velmi působivé různé věnce, kytičky, které, byť působí esteticky, jen v malé míře můžeme považovat za umění. Výrazný symbol hodovní slavnosti je spjat s právní normou práva zvykového, které bychom se za umělecký artefakt nemuseli stydět vydávat. Jedná se o hodovní právo vydávané starostou, v minulosti rychtářem, o které chasa žádá první hodovní den. Bez jeho udělení by hodová zábava být nemohla. Stárek o právo žádající se zaslíbují, že hody proběhnou v klidu a pořádku bez větších šarvátek a nepokojů. Hodovní právo má podobu vyřezané, zdobené hole, která je na horním konci ozdobena pentlemi.

V rámci obyčejových výtvarných projevů dosáhly na Moravě, a tedy i na Podluží, vysoké výtvarné úrovně malířky, a to zdobením velikonočních kraslic, malovaným nábytkem a nádobím, malbou na sklo i malovanými žudry. Tak jako umělce rozeznáváme podle jejich charakteristických znaků, mají i malířky svůj vlastní, osobitý rukopis, kterým se od sebe vzájemně odlišují, a i my je tak od sebe můžeme rozeznávat.

2.1.1 Kraslice

Na území Moravy se můžeme setkat s dvěma základními a odlišnými typy. Pro východní část jsou charakteristické geometrické ornamenty, zatímco západní část se vyznačuje motivy hvězdicovými.

Mezi nejstarší zdobení patří barvení vajíček na červeno, pomocí odvaru z cibulových slupek. Další technikou je technika vykrývací, kdy se ornament vykrývá pomocí vosku a je namáčen do barvy. V odborné mluvě a i v mnoha literaturách se s touto technikou můžeme setkat pod názvem batikování. Na Podluží jsou dochovány zmínky o této technice z doby od konce 19. století. Mezi mladší techniku zdobení kraslic patří vyškrobání – gravírování barevných vajec, kdy při vyškrobání ornamentu vystupuje na povrch bílý podklad skořápky. Dnes můžeme o této technice říci, že tradice zdobení kraslic vyškrobáním je více než stoletá. Tato technika se v minulosti měnila až do podoby dnešní, kdy se k barvení kraslic používají anilinové a lihové barvy. Vejce jsou vhodná bílá, ať už slepičí, husí či jiná, avšak

z domácích chovů, neboť vejce mají pevnější skořápky než ty z obchodů. Tak jako u každého zdobení a barvení je zapotřebí vejce nejdříve umýt a odmastit. Vajíčko se poté přetře anilinovou barvou a nechá se zaschnout. K vyškrabávání nám slouží upravené, ale ostře nabroušené pilníky, nebo nabroušené speciální soustružnické nože. Po vyškrabání se mohou bílá místa vybarvit barevně. Na Podluží jsou nejčastější motivy květin, tradiční ornamenty, které jsou odděleny různými mřížkami na stranách vejce. Mezi takovými kraslicemi dvě stejná vejce nenajdete, neboť každé je originál.

2.1.2 Výtvarné projevy všedních dnů

Mezi tyto výtvarné projevy řadíme malování porcelánu, dřevěného nádobí i nábytku. Nejenže si lidé na těchto výtvarných projevech dali záležet při svátečních příležitostech, ale obklopovali se jimi během každodenního života. Projevy souvisely s bydlením, prací, ale i odíváním.

Estetické cítění se uplatňovalo v lidové stavební kultuře stejně jako v projevech výtvarné kultury. Pro obce jihovýchodní Moravy (Kyjovsko, Podluží) bylo typické zvelebování míst vysypáváním dočasných ornamentů na chodnicích u domů, například pískem, vyléváním tenkým proudem vody, které se obnovovalo vždy před svátky nebo větší slavností.

Kromě zdobení chodníků se z této doby dochovala sestavovaná ornamentální nástěnná malba, která se do dnešní doby dochovala v původní velmi pestré podobě. Elementární formou je kresba prstová. Ta se nanášela do vlhké omítky a jde o první zkušenosti s dnešní technikou sgrafito.

Podluží je oblast bohatého výskytu tohoto zdobení a v 19. století zde tento druh výzdoby dozníval častěji. Do popředí se dostávala zcela jiná technika. Šlo o vícebarevnou (polychromní) nástěnnou malbu, která se v regionu Slovácka uplatňovala nejvíce na žudrech a v meziokních. O této pestrosti na domech se zmiňují i někteří pisatelé na konci 19. století, kdy vyzvedávají konkrétně domy v charvátských obcích na Mikulovsku. Za perlu a zároveň nejstarší příklad této výzdoby žudra se považuje záznam Josefa Mánese, který zobrazuje Starou Břeclav a konkrétně pak Helešicův domek.

Již výše píšeme o maléřkách a je namístě je zmínit i v této souvislosti, neboť ornamentální malby na domech byly dílem převážně žen. Ženy jakožto hospodyně si musely dům olíčit a až poté mohly obnovovat polychromní malby na žudru, podstřeší a meziokní. Ve druhé polovině 19. století dominoval na těchto malbách motiv „podlužácké růže“. Z počátku 20. století se pak objevují další přírodní a rostlinné motivy v podobě tulipánku, jablka a v poslední řadě i prvek „slimáčka“ (tj. prvek esovitého tvaru s rozšířeným bříškem).

Dnes se s těmito malbami můžeme setkat v Lanžhotě a v Tvrdonicích. Malby bychom našli i ve Strážnici, jejich původ je zde však mnohem pozdější a mezi tradičními naturálními motivy bychom našly i netradiční, a to v podobě kohoutků.

Dalo se předpokládat, že tato tvorba se přenesla i do domácnosti, a opravdu tomu nebylo jinak. Lidovými ornamenty se zdobily nejen nábytek jako židle, poličky, truhlice, čela postelí nebo lavice, ale i dřevěné, keramické a skleněné nádoby a nádoby. Pro lidový ornament z Podluží jsou charakteristické čtyři barvy, které se v ornamentech neustále opakují. Jde o barvy základní, červenou (rumělka), modrou (ultramarín), zelenou (středně jarní) a žlutou. Platí zde pravidlo, že se stejné barvy navzájem nesmí dotýkat. Mezi nejčastější lidové ornamenty patří tulipán, jablíčko, hrozen, karafiát, chrpa, jatelinka, růže, slovácká růže, ptáčci, slimáčky a další⁷.

2.1.3 Textilní tvorba

Prioritně nás s textilní tvorbou napadá souvislost ve spojení s oděvem. Je to mínění pravdivé, ale neúplné, neboť do této oblasti řadíme i dekorování lidových tkanin, které pak slouží jako ložní rádlo, praporec, ubrusy a jiné.

Z minulosti známou technikou, která se do popředí dostává i dnes, je modrotisk. Charakteristická je pak jeho podoba, jakou známe z oblasti Valašska, kde je technika modrotisku velmi příznačná pro valašské zástěry.

⁷ JANČÁŘ, Josef. *Lidová kultura na Moravě*. Strážnice: Ústav lidové kultury, 2000. Vlastivěda moravská. ISBN 80-861-5631-1.

Velmi rozšířeným typem textilní tvorby byla pak krajka doplněná výšivkou, o kterou jevíli zájem i v Rakousku. V oblasti Podluží byla výšivka zaměřená, tak jako tomu bylo u kraslic, na geometrické ztvárnění.

Krajka jako taková se nejčastěji objevuje na ženských zástěrách, dále pak obojcích, čapci a svátečním „fěrtůšku“.

K nejstarším technikám vyšívání na Moravě patří ze 17. a 18. století technika křížkového stehu. Těmito výšivkami se zdobily pololidové textilie. Obměnou tohoto stehu je steh vrkůčkový, který se dostal na Podluží.

Motivem ke zdobení na Podluží byli ke středové kytici obrácení pávi. Dlouhá staletí převažovaly červené a červenohnědé výšivky. Změna nastala v sedmdesátých letech 19. století, kdy výšivky ovládla barva bílá. S tímto obdobím nenastává změna pouze po stránce barevnosti, ale rovněž co se ornamentu týče. Z textu je nám známo, že pro oblast Podluží byly typické motivy geometrizované. Ty se však začínají nahrazovat motivy květinovými a přírodními. Co zůstává, je technika stehu, která je i nadále křížková nebo vrkůčková. Od té doby směřoval vývoj ornamentality až k dnešní podobě, jak ji známe třeba na chlapeckých či mužských košilích. Z krojových součástí byly nejbohatěji zdobeny mužské vesty a ženské kordulky. U mužského kroje na chvíli zůstaneme, protože za povšimnutí stojí nohavice, které se chlubí bohatou ornamentální výšivkou, kdy jsou kolem poklopce našity šňůrky do srdcovitého tvaru. Neodmyslitelnou součástí plátěných krojů jsou krajky, které zdobí jak okraje límců, rukávů, tak šátky či zástěry ženských krojů.

Tak jako diferencujeme odlišnost ornamentů, i mezi krajkami nalezneme rozdílnosti. Jiné krajky byly pro oblast Slovácka, Hornácka, Kyjovska apod. Ty slovácké byly ve větší míře provedené z režné příze, surového anebo kopřivového hedvábí či z barevné vlny⁸.

⁸ JANČÁŘ, Josef. *Lidová kultura na Moravě*. Strážnice: Ústav lidové kultury, 2000. Vlastivěda moravská. ISBN 80-861-5631-1.

2.1.4 Lidový kroj

Již z názvu lidový vyplývá, že se jedná o kroj, tedy oděv typický pro určitou národopisnou oblast. Na krojích se zrcadlil charakter oblasti i jeho životní poměry. Jeho podoba se do té dnešní vyvíjela pozvolna po několik staletí. Pokud bychom chtěli bádát po tom, jak kroj v minulosti vypadal, nedostali bychom se dál, než do druhé poloviny 18. století. Teprve v této době se mu věnuje takové pozornosti, že začíná být zachycován na malbách. Následující léta zájem o něj roste. Proto v 19. století vznikají a pro veřejnost se otevírají výstavy a sbírky, především s kroji slavnostními, a ty se tak stávají velmi cennými.

Kroj se stává neodmyslitelnou součástí kulturního lidového bohatství. Po mnoho generací si uchovává a přenáší prvky, které jsou někdy méně, jindy více v pozměněné formě. Aby se tyto prvky zachovaly, byla v každé vesnici nebo blízkém okolí švadlena, která se věnovala krojům. K této ženě si leckdo chodil pro radu. Učila, jak jednotlivé krojové části vázat a oblékat.

Lidové kroje se od sebe lišily svou bohatostí, nejen tou ornamentální, ale i z hlediska použití textilních materiálů. Níže popisují, jak vypadá slavnostní kroj z oblasti Podluží, který je velmi bohatý.

2.1.4.1 Kroj dětský

Nebylo výjimkou, že na vesnicích žily početnější rodiny, a tak se dětské kroje vzájemně mezi sourozenci dědily až do úplného obnošení. Bohatost dětských krojů závisela od finančních možností rodiny. Pokud bychom začali u novorozeněte, i jeho zavinovačka byla ovázaná krásně vyšívanými stuhami. Pro děti do dvou a tří let byl oděv společný, nelišil se pohlavím. Děti nosily do polovin lýtek dlouhé šaty, kterým se říkalo „pasnica“. Dále se oděv děvčat a chlapců začal odlišovat.

Děvčata (věk asi do 15 let) oblékala jupku a sukni, doplněnou o zástěrku modré barvy. Spodní část byla dozdobena výšivkou. Ve slavnostních dnech nosila děvčata „šaty“ (sukně a jupka jsou vyrobené ze stejného materiálu). „Šaty“ byly dozdobené krajkou, jako tomu bylo u dospělých žen. V zimních měsících se nosily vlnáky.

Chlapci nosívali třaslavice (široké nohavice vyrobené z konopného anebo lněného plátna, které jsou ve spodní části roztřepeny), v pase je uvazovali hrubší šňůrkou. Dále nosili plátěnou košili s širokými rukávy, kde byl límec zdoben červenou nebo bílou výšivkou. V poslední řadě kroj doplňovala modrá zástěrka a klobouček „húseňáček“.

2.1.4.2 Kroj dívčí

Jedná se o kroj pro svobodné dívky. Ty při velkých slavnostech nosí rukávce vyrobené z molu, přes ně krátký vyšíváný lajbl. Pod svrchní barevnou sukni nosí dívky až šest naskládaných a naškrobených bílých spodnic, kterým se říká „kasanice“. Hlavu zdobí červený „kokeš“ nebo „rožky“, doplněné malovanými mašlemi. V podstatě se jedná o stejnou pokrývku hlavy s tvarovými odlišnostmi. Tentýž vzor, který je na mašlích, se opakuje u spuštěné mašle, kterou bychom našli u krku a kolem pasu na „pintě“. Nejvýznamnějšími prvky dívčího slavnostního kroje je vyšívaná zástěrka „fěrtoch“, „obojek“ a „tacle“. Ke kroji dívky obouvají černé vysoké navrapené čizmy.

2.1.4.3 Kroj chlapecký

Tak jako výše, i zde se jedná o kroj pro svobodné chlapce, kteří při slavnostních událostech nosí červené nohavice (soukenné). Nohavice jsou bohatě modře vyšíváné. Košile je z jemného plátna, kde rukávy jsou široce otevřené a zdobené vkládanými pruhy kraje či výšivek. Límec zdobí červené vyšívání a nesmí zde chybět ani čtyři šňůrky, které se zavazují do dvou malých mašliček. Pod tyto mašličky se uvazují krátké „šátky“ s třepením. Svobodní chlapci na košile oblékají krátkou zdobenou vestičku „lajbl“, na které je připevněna kokarda (umělá květina s naskládanými a spuštěnými malovanými mašlemi). Pokrývkou hlavy je klobouk zvaný „guláč“ nebo „húseňák“. Ten je doplněn o vybělený „kosírek“ (nejčastěji z volavčího peří). Tak jako děvčata, i chlapci obouvají vysoké kožené čizmy, ty jsou však na rozdíl od dívčích hladké s barevným vyšíváním na holeních a podkůvkami. Na přední část se připevňují spuštěné hedvábné štrápce.

2.1.4.4 Kroj „ženáčský“

Kroj ženatých mužů se od chlapeckého některými částmi odlišuje. Hlavu pokrývá zdobený klobouček „húseňák“ bez „kosírku“. Košile mužů je stejná jako chlapecká a nechybí ani „šátek“. Avšak místo krátkého zdobeného „lajblu“ oblékají mužáci (ženatí muži) kabátek a červenice nahradily černice. Čižmy jsou totožné, jen přední stranu nezdobí hedvábné střípce.

Vdané ženy stejně jako svobodné oblékají „kasanice“. Vrchní sukně spolu s „jupkou“ (halenka do pasu s dlouhými rukávy) tvoří celistvé oblečení, „šaty“, které se pořizují obvykle ve stejné barvě a ze stejného materiálu. Ke svátečnímu vyšívání patří „fěrtoch“, „obojek“ a „šňůrky“ (vyšívané, které se pomocí stužky uvazují kolem krku). Symbolem vdaných žen je šátek, který je nejužívanější pokrývkou hlavy. Šátky mohou být sametové nebo bílé s barevným vyšíváním či barevným malováním. Čižmy jsou totožné s dívčími⁹.

⁹ Krajina a kroj. *Krajina a kroj* [online]. Břeclav: Pixelhouse, 2003 [cit. 2017-04-7]. Dostupné z: <http://www.folkloratradice.cz/cs/lidovy-kroj-podluzi/krajina-a-kroj>

3 Projekty ve výtvarné výchově

Projekt¹⁰ chápeme obecně jako dlouhodobou, plánovanou a organizovanou činnost, která vede ke konkrétním výsledkům a která je realizací nějakého úmyslu. Dle délky trvání může být projekt krátkodobý, střednědobý nebo dlouhodobý.

V rámci vyučovacího procesu využíváme **projektovou metodu**, protože ta především vede žáky k samostatnosti a nabádá k tvořivosti při řešení problémů. Můžeme si zde všimnout zásady spojení teorie a praxe, kdy nám díky projektové metodě dojde k propojení života dětí se školou. Prvenství zaujímá motivace, na kterou je kladen důraz. Prostřednictvím projektu žáci tvořivým způsobem nabudou konkrétních výsledků své práce.

Projekt obsahuje dvě roviny:

- **Rovina plánování činností** (v této fázi přemýšlíme, zda máme vůbec vhodné podmínky a prostředky k tomu, abychom projekt mohli realizovat, plánujeme si činnosti, které s žáky budeme uskutečňovat, učitel může ve větší či menší míře spolupracovat s žáky);
- **Rovina vlastní realizace plánu** (zde mluvíme o samotné realizaci projektu, kdy žáci pracují na zadaných činnostech, učitel se snaží o průběžné vyhodnocování a v závěru celého projektu by neměla chybět ani závěrečná prezentace výsledků)¹¹.

Základní rysy, které by měl projekt mít:

- *Projekt vychází z potřeb a zájmů dítěte. Umožňuje uspokojit jeho potřebu získáváním nové zkušenosti a učí ho být odpovědným za svou činnost.*
- *Projekt vychází z konkrétní a aktuální situace. Neomezuje se na prostor školy, ale mohou se do něho zapojit i rodiče a širší okolí.*
- *Projekt je mezioborový (interdisciplinární).*
- *Projekt je především podnikem žáka.*
- *Práce žáků v projektu přinese konkrétní produkt. Pokud je to možné, je průběh a výsledek zdokumentován. Vznikne výstup, kterým se účastníci projektu prezentují ve škole nebo mimo školu.*

¹⁰ Podle latinského slovesa proicio, které znamená mj. předhazuji, vypovídám, vrhám se v nebezpečí.

¹¹ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Kapitoly z didaktiky výtvarné výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. ISBN 80-244-1469-4.

- *Projekt se zpravidla uskutečňuje ve skupině.*
- *Projekt spojuje školu s širším okolím. Umožňuje začlenění školy do života obce nebo širší společnosti¹².*

Může se nám zdát, že v dnešní době máme ve školním prostředí přeprojektováno. Je namístě, abychom se vyvarovali toho, že budeme tvořit nekvalitní a ledabylé projekty. K tvorbě správného projektu nám může pomoci několik kroků.

Ve fázi přípravy projektu bychom měli myslet na žáky, neboť právě k nim je projekt směřován. Pro žáky by projekt měl být zajímavý, měl by je nadchnout a motivovat. Projekt by neměl mít podobu strukturu klasické vyučovací hodiny, měl by se od takového stylu výuky lišit. I když je projekt zaměřen jednou cestou, měly by se zde vyskytnout spojitosti mezi jednotlivými předměty. V rámci projektu žáci dostávají možnost získat nové zkušenosti, jsou jim podávány nové informace a fakta, díky nimž získávají nové poznatky, které by si měli pamatovat dlouhodobě.

Příprava projektové metody probíhá v několika krocích:

- *Učitel analyzuje situaci konkrétní skupiny žáků, přemýšlí o jejím zaměření, specifikách (věk, počet žáků, sociální klima atd.) a možnostech.*
- *Učitel hledá nosné téma výtvarného projektu, formuluje východiska a stanoví cíle projektu.*
- *Učitel pracovně rozvádí zvolené téma do dílčích kroků (např. pomocí myšlenkové mapy).¹³*
- *Učitel seznamuje žáky s tématem a cíli projektu.*
- *Učitel spolu s žáky plánuje projekt a společně diskutují o jeho podobě.*
- *Učitel zpracovává podněty žáků a vytváří strukturu projektu (např. jednotlivé výtvarné řady a jejich zaměření) – dbá na propojení tématu s učebními osnovami.*
- *Žáci s učitelem realizují projekt a průběžně hodnotí jeho podobu.*

¹² COUFALOVÁ, Jana. *Projektové vyučování pro první stupeň základní školy: náměty pro učitele*. Praha: Fortuna, 2006. ISBN 80-716-8958-0, s. 11.

¹³ Myšlenková mapa je jednou z výukových metod projektu Čtením a psaním ke kritickému myšlení. Tato metoda se používá především v úvodní části vyučovací jednotky (fáze evokace, ve které si žáci vybavují své znalosti a zkušenosti). Při této aktivitě si vepíšeme (samostatně nebo ve skupinách) do kruhu uprostřed papíru nebo tabule téma a sepisujeme veškeré nápady, které dále třídíme do příbuzných skupin. V závěru hodiny se k myšlenkové mapě vracíme a sledujeme posun v poznání, kterého jsme docílili. Volně podle příručky (Temple, 2002)

- *Nedílnou součástí realizace je pořizování dokumentace (za použití videokamery, fotoaparátu atd.) a její průběžné zpracování.*
- *Vyhodnocení projektu a reprezentace výsledků (fotodokumentace, CD-ROM, výstava s vernisáží, animační program k výstavě, katalog, zveřejnění na webových stránkách školy atd.) tvoří nezbytnou závěrečnou součást projektového celku¹⁴.*

3.1 Historie projektové výuky výtvarné výchovy

Důvodem vzniku výtvarně projektové metody byla v sedmdesátých letech snaha učitelů zvýšit u dětí jejich zájem a vybudovat pozitivní vztah ke světu. K této snaze měly přispět výtvarné řady a projekty, díky nim se rozvíjela aktivita žáků. Žáci se učili tvořivému myšlení a svobodnému projevu. Prospěšný přístup k životu však ovlivňuje dětskou osobnost jiným směrem, než jak by si učitelé představovali, a tak i nadále leží tato odpovědnost na učiteli, aby dokázal proti tomuto přístupu bojovat.

První výtvarné řady vznikly na konci sedmdesátých let, kdy Hana Dvořáková a Leonid Ochrymčuk svým studentům brněnské fakulty předložili požadavek důsledně koncipované výuky. Studenti se v rámci své pedagogické praxe pokusili řešit zvolené téma. Pro mnohé byla tato zkušenost přínosem do praxe, neboť si v podvědomí odnesli poznatky z nového pojetí výuky, které rozvíjeli především v základních uměleckých školách.

Ve stejné době se touto problematikou zabýval i Igor Zhoř a také Karla Cikánová. Ta si pro každý školní rok na základní škole zvolila několik nosných výtvarných témat, kterým se věnovala různorodě a střídala je s jinými činnostmi. Nezapomínala ani na vyhodnocení projektu a náměty se tak objevovaly na chodbách základní školy.

Na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let vzniká v Bratislavě podrobně promyšlený systém řetězení úloh. Rudolf Fila vypouští ze svého ateliéru absolventy, kteří začínají působit na základních uměleckých školách, kde poskytovali svým žákům myšlenky Rudolfa Fily, svého učitele. Nezapomněli ani na Pedagogický deník Paula Kleea, na který nenásilně navázali. Svým pojetím výtvarné výchovy přispěli k učebním osnovám v roce 1995 pro obory základní umělecké školy.

¹⁴ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Kapitoly z didaktiky výtvarné výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. ISBN 80-244-1469-4, s. 34.

V polovině osmdesátých let se dospívá k nové cestě. Učitelé se snaží o rozvoj námětu v kratších řadách výtvarných prací s pomocí literární návaznosti kroků. V pozdější době se tyto výtvarné řady sestavovaly do propracovaných výtvarných projektů.

Na spojitost výtvarných celků navazuje z devadesátých let postup duchovní a smyslové koncepce výtvarné výchovy. Zde vyzvedneme osobitý přístup k dětskému výtvarnému projevu, který v Hradci Králové vypracovali Jiří David a Marta Pohnerová. Tento přístup motivačně rozpracovává dětské zážitky, vytváří vztah ke světu a rovněž dostává hluboký eticky implicitní nevyjádřený smysl uměleckého projevu.

K rozvoji projektové výuky přispělo v roce 1983 založení celostátních přehlídek výtvarných oborů základních uměleckých škol. Tyto přehlídky byly pravidelné, opakovaly se po třech letech. Během této doby vznikaly přínosné změny soutěžního řádu a právě jedním z nejvyšších přínosů se stala projektová výuka, která se velmi rychle rozšířila¹⁵.

3.2 Výtvarná řada

Je důležité, abychom si uvědomili rozdíl mezi výtvarným projektem a výtvarnou řadou. V této podkapitole si nastíníme, kdy se jedná o výtvarnou řadu a jaké jsou mezi těmito dvěma pojmy rozdíly.

Obecně můžeme za **výtvarnou řadu** považovat kratší, ale srozumitelné útvary, díky nimž vytváříme jednodušší celky. Výtvarná řada je pak tvořena kroky, které mají lineární podobu, neboť jednotlivé úlohy na sebe navazují.

Pro základní školy jsou výtvarné řady optimální. Svou strukturou vyhovují nejen učitelům, ale rovněž žákům. V tomto případě je rozváděn pouze jeden zásadní problém, na který se ubírá i pozornost žáků. Výsledkem je jednodušší plánování látky v kratším časovém úseku.

¹⁵ ROESELOVÁ, Věra. *Řady a projekty ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, c1997. ISBN 80-902-2672-8.

Rozlišujeme čtyři typy výtvarných řad:

- **Výtvarný cyklus** – je typickým pro hodiny výtvarné výchovy na základní škole. Všem žákům je předložen jeden námět, žáci poté individuálně hledají výtvarný nápad. Výsledné práce cyklu nám vytvoří kompaktní celek. Ač výtvarný nápad může být různorodý, kompaktnost kompletu je podpořena např. způsobem pojetí či zvoleným materiálem a technikou.
- **Metodická řada** – je spojena s metodou, kterou jsme si zvolili k vyjádření výtvarného postupu. Vše se odvíjí z řady, v tomto případě metodické, které je předem promyšlená tak, že jednotlivé kroky / postupy z ní nepředstíraně a racionálně vyplývají.
- **Tematická řada** – mohli bychom ji nazvat také námětovou, neboť se podrobněji námětem zajímá. Stanovíme si hlavní téma, ze kterého nám vychází dílčí náměty. Žáci se pak věnují jednomu z dílčích námětů.
- **Srovnávací řada** – dá se říci, že jsme tento typ příznačně zařadili na závěr, neboť se řadí mezi nejnáročnější. Na druhou stranu se jeví jako velmi zajímavý přístup k obsahu hodiny výtvarné výchovy. Srovnávací řadu můžeme využít v rámci výtvarné typologie žáka, posunu žáků v rámci celkového vnímání uměleckého díla apod.¹⁶

Závěrem uvedeme rozdíl mezi projektem a výtvarnou řadou. Projekt se od výtvarné řady liší tím, že jde o činnost dlouhodobou. Téma je rozvíjeno v mnoha rovinách a etapách, které graduji, na základě asociací se rozvíjejí mnoha různými směry atd. Přehledně strukturovaný dlouhodobý projekt se může skládat z relativně samostatných výtvarných řad, takže celek je složitý, ale přesvědčivý a objevný¹⁷.

¹⁶ ROESELLOVÁ, Věra. *Řady a projekty ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, c1997. ISBN 80-902-2672-8.

¹⁷ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Kapitoly z didaktiky výtvarné výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. ISBN 80-244-1469-4.

4 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Charakteristika Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV) v soustavě kurikulárních legitimací:

Struktura kurikulárních legitimací

V souladu s novými principy kurikulární politiky, zformulovanými v Národním programu rozvoje vzdělávání v ČR (tzv. Bílé knize) a zakotvenými v zákoně 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školském zákoně), ve znění pozdějších předpisů, se do vzdělávací soustavy zavádí nový systém kurikulárních dokumentů pro vzdělávání žáků od 3 do 19 let. Kurikulární dokumenty jsou vytvářeny na dvou úrovních – státní a školní¹⁸.

Príslušné dokumenty pro nadřazenou úroveň úrovně školní jsou: Národní program vzdělávání a rámcové vzdělávací programy (dále jen RVP). Národní program vzdělávání je typický komplexním definováním primárního vzdělávání. RVP popisují platné rámce vzdělávání pro singulární stupně vzdělávání. Rovinu školní vymezují školní vzdělávací programy (dále jen ŠVP), jimiž se řídí jednotlivé typy a stupně škol.

Všechny výše popisované dokumenty jsou veřejné. Může do nich nahlédnout pedagogická i nepedagogická veřejnost.

Rámcové vzdělávací programy:

- vyplývají z nich taktiky vzdělávání, ve kterých jsou vyzvedávány klíčové kompetence;
- vznikají z pojetí kolektivního vzdělávání a celoživotního učení;
- stanovují očekávanou výši jednotlivých fází vzdělávání;
- stojí za odbornou odpovědností pedagogů a za výsledky vzdělávání;

¹⁸ Národní ústav pro vzdělávání. *Rámcový vzdělávací program* [online]. Praha, 2016. [cit. 2017-04-7]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/RVPZV_2016.pdf, s. 5.

Principy RVP ZV:

- obsah navazuje na RVP PV a dále je pak výchozím dokumentem pro programy středních škol;
- určuje vše, co je v obligatorním primárním vzdělávání žáků kolektivní a neodmyslitelné;
- konkretizuje výši klíčových kompetencí, jichž by žáci ve finále primárního vzdělávání měli docílit;
- definuje vzdělávací obsah;
- průřezová témata začleňuje jako zavazující se část primárního vzdělávání;
- uvádí standardy, pomocí nichž dochází k dotýkání se stanovených cílů;
- bere ohledy jak na žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, tak na žáky nadané či mimořádně nadané.

4.1 Oblast Umění a kultura

Oblast žáky seznamuje s iracionálním pohledem na svět. Učí žáky vnímat a chápat postavení kultury v rámci historické proměny i jako součást každodenního života, kam řadíme např. kulturu oblékání, chování aj. Uměním se rozumí postup k poznání, kde se rozvíjí a povstávají informace o externím a interním světě, které sdělujeme a vyjadřujeme uměleckými prostředky.

Dochází k rozvoji individuálního citění, kreativity, pozorování jednotlivce vůči uměleckému dílu a to vše v procesu uměleckého osvojování světa. Jedinci rovněž vyhledávají a nacházejí spojitost mezi typy umění. Během tvořivých aktivit jsou podporovány schopnosti nonverbálního vyjádření pomocí linie, barvy, tvaru apod.

4.2 Klíčové kompetence

Klíčové kompetence popisují přehled znalostí, dovedností, způsobilostí, názorů a hodnot významných pro osobní rozvoj a uplatnění ve společnosti. Výběr vystupuje z hodnot všeobecně přijatelných ve společnosti. Dále vycházejí z všeobecných představ o kompetencích, které pozitivně přispívají ke vzdělanosti, spokojenosti a úspěšnosti jedince.

V etapě základního vzdělávání jsou za klíčové považovány:

- *kompetence k učení;*
- *kompetence k řešení problémů;*
- *kompetence komunikativní;*
- *kompetence sociální a personální;*
- *kompetence občanské;*
- *kompetence pracovní*¹⁹.

Následující charakteristika není kompletní, tak jako ji můžeme najít v RVP ZV, ale jsou vybrány pouze ty části, které souvisejí se jmenovitě uvedeným výtvarným projektem.

Kompetence k učení:

Žák samostatně pozoruje, učí se pozorovat a experimentovat. Dokáže výsledky, které získal, porovnat a utváří si závěry pro další využití. Žák poznává nové formy a metody práce, které jsou ve výtvarné výchově formami netradičními. Díky tvůrčím činnostem se seznamuje s výtvarnými technikami, vyjadřovacími prostředky a nenásilnou formou je seznamován s dějinami umění.

Kompetence k řešení problémů:

Žák samostatně řeší problémové situace, aplikuje na ně již osvědčené postupy, které využíval při řešení obdobných situacích. Dokáže uvažovat nad výtvarným problémem. Žák je schopen učinit rozumná rozhodnutí, která je schopen zdůvodnit a obhájit.

Kompetence komunikativní:

Žák rozumí odlišným typům záznamů, porozumí obrazným materiálům. Je schopen srozumitelně formulovat a vyjadřovat své názory a myšlenky. Jeho projev je kultivovaný

¹⁹ Národní ústav pro vzdělávání. *Rámcový vzdělávací program* [online]. Praha, 2016. [cit. 2017-04-7]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/RVPZV_2016.pdf, s. 10-13.

s výskytem odborné terminologie v rámci výtvarné výchovy. Dokáže naslouchat druhým, na jejich argumenty vhodně reaguje. Svůj názor vhodně argumentuje.

Kompetence sociální a personální:

Žák efektivně spolupracuje ve skupině (třídní spolupráce). Kolektivně utváří spolu s pedagogem pravidla práce v třídním kolektivu. Svými názory a postřehy přispívá k diskusi a podílí se na utváření klidné atmosféry ve třídě.

Kompetence občanská:

Žák dokáže chránit a respektovat tradice oblasti Podluží. Oceňuje kulturní a historické dědictví. Vytváří si pozitivní vztah a představu k výtvarnému umění a uměleckým dílům. Ve svém volném čase se aktivně zapojuje do kulturního dění.

Kompetence pracovní:

Žák používá bezpečně a účinně materiály, nástroje a vybavení, dodržuje daná pravidla, plní povinnosti a závazky vůči předmětu výtvarná výchova. Využívá dosavadní získané dovednosti, zkušenosti, znalosti a dále je rozvíjí a zdokonaluje.

4.3 Vzdělávací oblast

Předmět výtvarná výchova jde ruku v ruce s opticky obraznými ikonickými systémy, které jsou jedinečným prostředkem poznání a prožívání lidského bytí. Se srovnáním nabytých a aktuálních zkušeností žáka úzce souvisí kreativní přístup k činnosti. Žák se v rámci činnosti může svobodně vyjádřit. V primárním vzdělávání je předmět výtvarná výchova budovaný na tvůrčí práci. Výše zmiňuji svobodné vyjadřování, práce ve výtvarné výchově rozvíjí také osobité vnímání, cítění, myšlení, prožívání, představivost, fantazii, intuici a invenci. K realizaci výtvarná výchova užívá prostředky tradiční i netradiční, tedy nově vznikající. Žáky vedeme k odvaze při osobitém vyjadřování, k chuti užívat jedinečné pocity a prožitky a v rámci své individuální úrovně se účastnit procesu a komunikace.

Specifické cíle vyučovacího předmětu výtvarná výchova:

Cílem výtvarné výchovy je poskytnout žákům obraz okolního světa. Dává jim možnost svět poznávat a zkoumat. Nezapomínáme ani na svět vnitřní, který je vlastní každému žákovi. To vše probíhá zprostředkováním výtvarných aktivit, při nichž postupem času dochází k formulaci výtvarného myšlení. Žáci se touto cestou učí porozumět výtvarnému umění i chápání důležitosti výtvarné kultury jako nezbytné součásti svého života a života celé společnosti. Vyučovací předmět se zaměřuje na vzdělávání a rozvíjení schopností žáků jako jsou: citlivé vnímání, prožívání a objevování estetických hodnot. Formuluje se přirozená potřeba žáků k jejich vlastnímu výtvarnému vyjádření, k fantazii, představivosti, smyslu pro jedinečnost, čímž se utvářejí tvořivé stránky jejich osobnosti²⁰.

²⁰ Národní ústav pro vzdělávání. *Rámcový vzdělávací program* [online]. Praha, 2016. [cit. 2017-04-7]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/RVPZV_2016.pdf

5 Výtvarné techniky

Výtvarná technika vystupuje jako potřeba k výtvarnému vyjádření. Měla by přispívat ke sdělnosti vyjadřování žáků, měla by dát možnost pro nejpříznivější výrazové vyznění námětu nebo řešení výtvarného problému.

Pedagogické působení si tak nedává za cíl zvládnutí osvojení samotné techniky, nýbrž zvládnutí nejpříznivějšího řešení výtvarného problému, k němuž je zvolená technika potřebná.

Výběr techniky pro výtvarnou práci obvykle vyplývá z potřeb námětu a také z vyhledávání postupu výtvarného řešení. Pedagog musí brát ohledy na individuální věkové zvláštnosti žáků a k jejich věku přiměřeně hledat seznam vyjadřovacích prostředků. Výtvarné techniky nestojí samostatně, ale závisí na materiálu i způsobu jejich použití²¹.

5.1 Výběr a příprava výtvarných technik

V přípravné fázi projektu jsem mimo tvorbu námětů zvažovala i výběr výtvarných technik, které jsem již spojovala s konkrétním materiálem. Rovněž jsem musela mít na paměti přibližnou zručnost žáků. Do výtvarného projektu, jak si můžete všimnout v praktické části, jsem zařadila techniky, které byly pro žáky známé a měly by je mít zvládnuté. Vyskytují se zde náměty, které by měly prohlubovat již osvojené dovednosti žáků. Vždy jsme si se žáky známý i neznámý postup zopakovali, aby nedošlo ke zbytečným chybám. Kromě známých technik jsem zařadila i ty méně známé a pro žáky neznámé techniky. Snažila jsem se, aby techniky byly pro žáky zajímavé.

5.2 Typy výtvarných technik

V rámci výtvarného umění se stále objevuje řada nových výrazových prostředků i materiálů, které můžeme začleňovat i do kategorie materiálů netradičních. V této kapitole si budeme popisovat jednotlivé výtvarné techniky, které rozdělujeme do těchto kategorií²²:

²¹ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Kapitoly z didaktiky výtvarné výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. ISBN 80-244-1469-4.

²² ROESELLOVÁ, Věra. *Techniky ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, c1996. ISBN 80-902-2671-X.

5.2.1 Kresba

Považuje se za nejpřirozenější výtvarnou činnost. Již malé dítě chápe tužku jako přitažlivou hračku mnoha způsoby. Především ho vybízí k pohybu ruky, který ho láká a při kterém dítě drží nástroj. Radost v dítěti pak vyvolává samotná stopa, kterou tužka po sobě zanechává. Kresba jako taková doprovází nejen dítě na každém kroku, a tak je nepochybné, že se jedná o nejosobitější vyjadřovací prostředek.

Kresba se v dětském výtvarném projevu objevuje ve třech formách:

- Kresba z představy;
- Kresba motivovaná pozorováním skutečnosti;
- Kresba návrhová.

Techniky kresby suchou stopou:

Suchou stopou se rozumí pozůstatek pigmentové stopy – tuhy, uhlu aj.

- **Kresba tužkou** – je elementární technikou kreslířů, která má obsáhlou řadu využití. U kresby můžeme rozlišit lineární kresbu a kresbu stínovanou. Spojitost kresby s tužkou a dalšími výtvarnými technikami je omezená. Pokud bychom ke spojení použili vyjadřovací prostředek, který by byl výraznější než samotná tužka, dojde k potlačení stopy tužkou.
- **Kresba rudkou** – na rozdíl od tužky je stopa rudky masivnější a sytější. Kreslířský projev oživuje kombinování tlumených odstínů. Rozlišujeme kresbu lineární, kresbu do vlhkého podkladu a kresbu rozmývanou. Pro kombinaci s jinými technikami se rudka sama nabízí. Spojujeme ji s materiály jako je uhel, olejové pastely apod.
- **Kresba uhlem** – zde musíme rozlišit, zda při výtvarném projevu budeme používat uhel přírodní, jehož stopa je jemnější a živější, na rozdíl od uhlu lisovaného, který zanechává stopu sytou a stejnoměrnou. Tak jako u kresby tužkou rozlišujeme kresbu lineární a stínovanou. Uhel je vhodný ke spojení s jinými technikami i materiálem.

Techniky kresba mokrou stopou:

Zmíněné budou techniky, u kterých používáme barvy a nástroje.

- **Perokresba** – to, jak bude výsledná stopa vypadat, závisí na druhu pera, pro každý druh je charakteristická stopa. U této techniky je zapotřebí manuální zručnost dítěte. Je složité udržet pero ve správné poloze a tak, aby nepouštělo kaňky. I přes to všechno je perokresba pro dítě poutavá. Perokresbu můžeme doplnit např. jemnou kresbou tužnou, rudkou či uhlem.
- **Kresba dřívkem** – se nabízí pro práci s mladšími dětmi, pro které se hned za tužkou považuje za nejvhodnější techniku. V dřívku nenalezneme zásobu barvy, a tak je jeho stopa zprvu výrazná, sytá a posléze zeslabuje. Pokud bychom hrot dřívka seříznutím upravili, vznikla by nám odlišná stopa. Nejpoužívanější kombinovanou technikou je kolorování vodovými barvami.
- **Kresba fixem** – pokud jsou fixy nové, je pro ně typická stejnoměrně sytá stopa. Fix se využívá k dekorování výtvarného projevu. Jen výjimečně používáme fix v kombinaci s jinými technikami.

5.2.2 Malba

Malba představuje techniku, kdy pracujeme s barvou, kterou obvykle v souvislé vrstvě nanášíme pomocí štětce nebo prsty apod. na zvolený podklad. Malba podmiňuje barevné cítění dětí, dítě se učí barvy míchat. Tak jako v každém výtvarném projevu i v malbě dítě projevuje své postoje, vztahy, emoce a prožitky.

Malba se v dětském výtvarném projevu objevuje ve třech formách:

- Malba z představy;
- Malba motivovaná pozorováním skutečnosti;
- Návrhová malba.

Techniky malby:

- **Malba temperou** – je technikou nejvýznamnější, se kterou se v rámci výtvarné výchovy můžeme setkat. Tempera dává volnost v míchání barev i tvorbě odstínů.

Ke zjemnění barevných odstínů využíváme v malém množství bělobu. Pokud bychom množství zvětšili, bělenou barvu zesvětlíme. V hodinách žáci využívají temperové barvy, které jsou v tubě. Temperové barvy jsou označovány jako krycí. Kvalita malby je závislá i na výběru vhodného štětce (plochého).

- **Malba akvarelem** – je rovněž rozšířenou výtvarnou technikou na základní škole. Ovšem nedovoluje nám míchat barvy, tak jako tomu bylo u malby temperou, a omezení platí i pro užívání běloby. Vodové barvy se vyskytují v několika úpravách. Setkáváme se s knoflíkovými vodovými barvami, s barvami anilinovými, které jsou transparentní, a v poslední řadě s klasickými akvarelovými barvami. Malba je vhodná na suchý i mokrý podklad, kdy používáme kulatý štětec.
- **Malba pastelem** – se nachází na hranici mezi kresbou a malbou, neboť kreslířský postup v sobě nese malířské rysy. Setkat se můžeme se suchým, mastným nebo voskovaným pastelem. Při malbě suchým pastelem můžeme využít jeho roztíratelnou vlastnost. V malbě suchým pastelem můžeme využít tři odlišné způsoby – kresbu neroztíratelnou, kresbu roztíraných ploch a malbu do mokrého podkladu.

5.2.3 Grafika

Podstatným znakem grafiky je reprodukce výtvarné práce, při níž využíváme postup tisk z výšky, z hloubky nebo z plochy. Tisk může mít barevnou podobu, ale většinou se omezuje na prosté černobílé provedení. Za zmínku stojí grafika v postavení se soudobou technikou, kdy pracujeme s moderní technologií, jako je např. xerox (xeroxová grafika) a počítač (grafika počítačová).

V rámci výtvarného projektu jsme se setkali s odkrývací technikou na voskovém podkladu, kdy se jedná o techniku přípravnou:

- **Přípravné grafické techniky** – jak již z názvu vyplývá, jedná se o techniky přípravné, kdy se žáci seznamují s řadou výtvarných činností. Avšak jen zlomek z nich je využitelný k samotnému tisku. Díky přípravných technikám žáci získávají první zkušenosti s grafikou.

Řadíme sem výtvarné činnosti jako je gumotisk, rytá kresba, odkrývací technika na voskovém podkladu, kreslený monotyp (protisk) a hry s otiskem²³.

5.2.4 Plastická a prostorová tvorba

Před samotnou tvorbou bychom si s žáky měli všimnout vlastností, které materiály mají, např. jejich pevnosti, měkkosti, poddajnosti a ohebnosti nebo hladkosti, drsnosti apod. Tato způsobilost, kdy prokazujeme naši vnímavost vůči vlastnostem materiálů, je spojena s citem dlaní a prstů. Vše zmíněné využíváme při modelování a tvarování.

Výtvarnou transpozicí obrazu se zabývá plastická a prostorová tvorba. Mimo jiné se zabývá samozřejmě i vyjádřením skutečnosti. Do tvorby řadíme modelování a tvarování z představy, modelování motivované pozorováním skutečnosti, výtvarné hry a prostorové etudy.

V rámci modelování rozlišujeme dvě pojetí, jde o modelování keramické a modelování skulptivní. Mezi nejčastější modelářské materiály řadíme sochařskou hlinu, sádku, sádkový blok, pískovec a pórobeton.

V této podkapitole se modelováním a konstruováním podrobněji zabývat nebudu, neboť jsem tuto tvorbu v rámci výtvarného projektu nevyužila a nepracovala s ní.

5.2.5 Soudobé výtvarné postupy

Tyto výtvarné postupy zahrnují klasické i neklasické výtvarné postupy, jejich kombinaci, při kterých můžeme využít nových a neobvyklých nástrojů.

Ve školní práci jsou netradiční výtvarné postupy považované za obohacení a zpestření především v souvislosti s využitím papíru.

- **Koláž** – v rámci základní školy je koláž na prvním místě s prací s papírem, lepidlem a nůžkami. V rámci koláže využíváme různé druhy papíru.

²³ ROESELLOVÁ, Věra. *Techniky ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, c1996. ISBN 80-902-2671-X.

- **Muchláž** – techniku můžeme znát i pod názvem froasáž. Podstatou této techniky je gesto ruky mačkající papír. V něm pak žáci hledají obrysy známých i neznámých tvarů, ornamentů apod.
- **Roláž** – jedná se o techniku, která pracuje s proměnou výtvarného motivu. Příkladem pro práci žáků na základní škole je obrázek, který žák rozstříhá. Obrázek můžeme nahradit i jednoduchými geometrickými obrazci. S těmi se pak pracuje následujícím způsobem, žák jednotlivé dílky od sebe různě odsouvá, sklápí apod., díky tomu pak práce nabývají pocitu pohybu. Zde můžeme danou skutečnost deformovat.
- **Akční tvorba** – chápeme ji jako tvorbu vyjadřující tvůrčí proces, do kterého je zapojena celá osobnost. Popisuje a umožňuje cestu k zážitkům. Říká se, že zdrojem k inspiraci jsou životní situace. Žáci pak díky různým technikám poznávají sami sebe.
- **Malba na tělo** – v žákovské podobě se jí myslí převážně barevná proměna tváře, výjimečně těla.

Dále bychom sem mohli zařadit například setkávání s prostředím, návraty k přírodě a hry s pohybem.

6 Metody a organizační formy výuky

Termín metoda²⁴ můžeme rovněž chápat jako jakousi cestu či postup k dosažení uvědomělého cíle. Ve vyučovacím procesu díky metodám učitel řídí soustavu aktivit, které se podílejí na zvládnutí předem stanovených výchovně vzdělávacích cílů.

Vyučovací metody mají kořeny hluboko v historii, a tak není divu, že se historickým vývojem neustále měnily v závislosti na společenských podmínkách.

V dnešní době se objevuje úsilí o řadu klasifikací vyučovacích metod dle různorodých měřítek. Učitel by neměl mít přímý pohled pouze na jednu klasifikaci, ale je nezbytné, aby jeho přehled byl dalekosáhlý a měl tak ponětí o odlišných možnostech vyučovacích metod. Z těch pak může vybírat a modifikovat je k potřebám pro dosažení určeného cíle²⁵.

6.1 Výběr a funkce vyučovacích metod

Každý vyučovací proces je typický tím, že se v něm současně používají odlišné vyučovací metody, které se vzájemně propojují. Propojení je na místě, neboť metody od sebe nejsou izolovány. Během vyučovací jednotky dochází k transformaci metod, ty se posléze mohou několikrát vystřídat.

Měli bychom si uvědomit, že jednotvárné užívání metod nás k úspěšným výsledkům nedovede. O tom jaké metody budou v rámci edukační činnosti vhodné, učitel rozhoduje při přípravě a plánování vyučování.

6.2 Klasifikace metod

Metody můžeme klasifikovat z hlediska:

A. Pramene poznání a typu poznatků – aspekt didaktický

²⁴ „Methodos“, je slovo původu řeckého, znamená cestu, postup.

²⁵ SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1821-7.

1. *Metody slovní:*

- *monologické metody (např. vysvětlování, výklad, přednáška);*
- *dialogické metody (např. rozhovor, dialog, diskuze);*
- *metody písemných prací (např. písemná cvičení, kompozice);*
- *metody práce s učebnicí, knihou, textovým materiálem.*

2. *Metody názorně demonstrační:*

- *pozorování předmětů a jevů*
- *předvádění (předmětů, činností, pokusů, modelů);*
- *demonstrace statických obrazů;*
- *projekce statická a dynamická.*

3. *Metody praktické:*

- *nácvik pohybových a praktických dovedností;*
- *laboratorní činnosti žáků;*
- *pracovní činnosti (v dílnách, na pozemku);*
- *grafické a výtvarné činnosti.*

B. *Aktivity a samostatnosti žáků – aspekt psychologický*

- *metody sdělovací;*
- *metody samostatné práce žáků;*
- *metody badatelské, výzkumné a problémové.*

C. *Myšlenkových operací – aspekt logický*

- *postup srovnávací;*
- *postup induktivní;*
- *postup deduktivní;*
- *postup analyticko-syntetický.*

D. *Fáze výchovně vzdělávacího procesu – aspekt procesuální*

- *metody motivační;*
- *metody expoziční;*
- *metody fixační;*
- *metody diagnostické;*

- *metody aplikační.*

E. Výukových forem a prostředků – aspekt organizační

- *kombinace metod s vyučovacími formami;*
- *kombinace metod s vyučovacími pomůckami.*

F. Aktivizující metody – aspekt interaktivní

- *diskuzní metody;*
- *situační metody;*
- *inscenační metody;*
- *didaktické hry;*
- *specifické metody²⁶.*

6.3 Charakteristika vybraných vyučovacích metod

Před samotnou volbou vyučovacích metod jsem si sestavila několik kritérií, která mi ve výběru metod pomohla. Musím mít na paměti, že vybírám vyučovací metody pro předmět výtvarná výchova, kde je prioritní praktická činnost žáků.

Bylo důležité, abych si uvědomila časovou dotaci, kterou na jednotlivé vstupy budu mít. Dalším kritériem bylo prostředí, ve kterém se výtvarný projekt bude realizovat, a zapomenout nesmím ani na žáky, kdy respektuji jejich věk a počet. Počet je velmi nezbytnou informací, neboť já jsem pracovala se skupinou třiceti žáků, a tak jsem musela promýšlet jednotlivé formy vyučovací jednotky.

Nejčastěji se mi ve výtvarném projektu objevují tyto vyučovací metody:

Metody slovní, ze kterých jsem užívala metod monologických při krátkém výkladu v podobě vyprávění. Nebylo mým cílem žáky zahltit množstvím informací. Monolog jsem vedla i v rámci vysvětlování a zdávání postupu práce. Metody dialogické měly své místo při motivaci žáků, kdy jsme vedli rozhovor doplněný otázkami na žáky nebo diskuzi, což je typ rozhovoru, kterého se účastní všichni jedinci dané skupiny. V diskuzi dochází k objasnění

²⁶ SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1821-7, s.184-185.

problematiky. V úvodní hodině jsem použila metodu brainstormingu, kdy žáci vyslovovali své myšlenky a nápady.

Z metod názorně demonstračních jsem nejčastěji využívala projekci, a to jak statickou, kdy jsme si prohlíželi obrazový materiál, fotografie, tak dynamickou v podobě videozáznamu. Žáci pozorovali reálné předměty, které jsem jim pro ukázkou přinesla.

Vše bylo doprovázeno samotnou praktickou činností žáků. V závěru nechybělo celkové hodnocení vyučovací hodiny a hodnocení práce žáků.

6.4 Motivace

Motivaci vymezíme jako komplex vnějších a vnitřních činitelů, které povzbuzují člověka k aktivitě a směřují tuto aktivitu ke konkrétnímu cíli, v rámci výtvarné výchovy směřujeme k výtvarnému vyjadřování, tvořivosti, vizuální gramotnosti atd.

Motivace se prioritně objevuje v úvodní části vyučovacího procesu jako aktivizující zprostředkovatel pro danou aktivitu. Ovšem mylně bychom se domnívali, že motivovat stačí pouze v úvodní části, neboť je namístě udržet motivované žáky k práci po celou dobu vyučovací jednotky.

Motivace ovlivňuje naši osobnost pro získání konkrétního cíle. Obrací se na žáky a vyvolává v něm radost, zvědavost a pozitivní pocity, které jedince podporují v jeho počínání.

Motivaci dělíme:

- **vnitřní** (radost z tvůrčí činnosti, zájem o konkrétní téma), vnitřní motivace vychází a přichází z potřeb jedince z jeho organismu;
- **vnější** (spojená s odměnou či trestem, s pochválením, s rostoucí vážností v kolektivu, postavením v kolektivu atd.) ovlivňují okolní podněty a prostředí²⁷;

Jak vnitřní, tak vnější motivace se mezi sebou prolínají, vzájemně se doplňují a ovlivňují. To, do jaké míry se oba způsoby motivace prolínají, zda jeden nebo druhý převažuje, je

²⁷ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Kapitoly z didaktiky výtvarné výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. ISBN 80-244-1469-4.

v závislosti na individuálních zvláštlostech dítěte. Bez toho, aby měl pedagog jakoukoliv představu o vnější motivaci dítěte, zaměřuje se prvotně na motivaci vnitřní.

Existuje i další dělení, podle kterého můžeme rozlišovat motivaci primární a sekundární nebo motivaci vědomou a nevědomou. Mýlně bychom se domnívali, že všechny motivy jsou vědomé. Pokud jsou vyvolány nevědomé impulzy chování, které je návykové nebo pro nás nežádoucí tak, že je nepouštíme do vědomí, jedná se o motivaci nevědomou.

Motivací může být:

- Názorná ukázka originálních částí lidového kroje
- Demonstrace reprodukce uměleckého díla
- Návštěva muzeí, skanzenu
- Literární ukázka²⁸
- Vyprávění, lidové vyprávění
- Dynamická projekce videozáznamu

Rovněž můžeme k motivaci využít:

Činnosti, které jsou pro žáky nové, pracujeme tak s novostí dané činnosti – je známo, že pro dětský věk je typická zvědavost, zvědavost po novém. K takovým činnostem se výtvarné umění samo vybízí. Využít můžeme řadu výtvarných technik spolu s nepřeborným množstvím inspiračních motivů.

S motivy, které jsou zmíněny výše, souvisí originalita námětu výtvarných prací. Za nejvýznamnější zdroj motivace bývá považován právě námět, kterému se dále říká námět motivační. Námět je pro žáky přitažlivý, nezvyklý i zábavný a žák se díky mu dostává k ovládnutí učiva výtvarné výchovy.

Důležitou roli v motivaci žáka hraje jeho aktivní postoj k předmětu výtvarná výchova. Žák cítí důležitost své osoby při utváření edukační jednotky, uvědomuje si svou roli ve

²⁸ ŽIDLICKÝ, Vladimír. *Lidé, kroje, tradice: Bavy, Břeclav, Stará Břeclav-Valtice*. Brno: David Židlický/Atelier Židlicky, c2013. ISBN 978-80-905608-0-2.

skupině vrstevníků. Jeho činnost můžeme zvýšit zájmem k jeho osobě, kdy se například ptáme na jeho názor a společně rozmyšlíme postup při realizaci výtvarného námětu.

S aktivní spoluprací i motivovaností, tak jako v jiných předmětech i ve výtvarné výchově, souvisí pochvala, která je pro žáky známkou úspěchu. Dobrý pedagog se snaží, aby každý žák v rámci edukační jednotky zažil pocit úspěchu právě díky pochvale. Pochvalou žákům říkáme, jak si ceníme jejich snahy, kterou pro danou činnost vynaložili.

Je namístě uvědomovat si náročnost zvoleného výtvarného problému ve spojitosti s věkovými zvláštnostmi dané skupiny, popřípadě jedince. Někdy to pro pedagoga znamená nelehký úkol. Ovšem pamatujme na to, že míra náročnosti je velmi důležitým aspektem. Pokud by výtvarný problém byl příliš náročný či snadný, u žáků to může způsobit ztrátu motivace k činnosti.

Pokud bychom pracovali s žáky, u nichž dochází k tzv. krizi dětského výtvarného projevu, musíme pamatovat na sociální okolnosti, které při motivaci můžeme rovněž využít. Dokonce bychom řekli, že tyto okolnosti mají podstatný vliv na motivaci. Sociální okolnosti bývají spojovány se strachem a nejistotou žáků, kdy nad svou osobou uvažují tak, že by se svou činností před kolektivem znemožnili či zesměšnili. S tímto aspektem jde ruka v ruce klima sociální skupiny, a tak pokud je skupina prostorem bezpečným, žák se nemusí strachovat výsměchu. V některých hodinách učitelé rádi využívají soutěživosti mezi žáky, v hodinách výtvarné výchovy bychom od soutěživosti měli upustit, neboť by se tento jev mohl stát velmi problematickým.

Silně motivován je žák činností, která se jeví jako smysluplná. Žákům se dostává pocitu, že jejich úsilí, snaha i samotná práce směřuje a dosahuje zadaného cíle. Po takové činnosti, která pro žáky může být nesnadná a vysilující, je správné práce žáků zhodnotit, neskladovat je v kabinetech, ale ukázat je ostatním²⁹.

²⁹ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Kapitoly z didaktiky výtvarné výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. ISBN 80-244-1469-4.

6.5 Organizační formy vyučování

Organizačními formami vyučování rozumíme takové formy, v nichž dochází k realizaci edukačního procesu a učení. I organizační formy v rámci historie prošly řadou proměn a změn. Do dnešních forem vyučování, které se vyvíjely do současné doby, lze vydělit jako elementární proudy:

- *frontální vyučování v systému vyučovacích hodin;*
- *skupinové a kooperativní vyučování;*
- *individualizované a diferencované vyučování;*
- *systém různých organizačních forem uplatňovaný při realizaci projektů a integrovaných učebních celků;*
- *domácí učební práce³⁰.*

V praxi formy vyučování nevidíme separovaně, neboť se vzájemně jednotlivé formy prolínají a vzájemně podporují. Je na učiteli, aby zvolil optimální formu v souvislosti s:

- *cíli své práce;*
- *charakterem látky;*
- *připraveností a specifickými potřebami žáků i jejich individuálními zvláštnostmi;*
- *možnostmi, které má v dané škole k dispozici³¹.*

Stále významné místo zaujímá a za nejčastější formu vyučování je považováno frontální a hromadné vyučování. Úvodní část edukační jednotky je obvykle částí motivační nebo se v této části věnujeme vysvětlování pracovního postupu, kdy se skupinou žáků pracujeme hromadně. Na úvodní část plynule navazujeme částí hlavní, ve které dochází k samotné práci žáků na námětu, ať ve formě individuální, či skupinové apod. Závěr vyučovací hodiny je částí závěrečnou, kde hodnotíme práce žáků, reflektujeme je a v neposlední řadě nesmíme zapomínat ani na úklid pomůcek a pracovního místa.

³⁰ SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1821-7, s. 220.

³¹ SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1821-7, s. 220.

6.5.1 Klasifikace organizačních forem výuky podle Skalkové

1. Frontální vyučování

V tomto vyučování pracuje učitel s určitou skupinou žáků (obvykle je tím myšlena celá třída). Učitel s žáky pracuje plánovitě, soustavně a ve vymezeném čase. Pro každou vyučovací hodinu si učitel sestavuje dílčí didaktický cíl. Komunikace a vzájemné působení jsou v procesu založeny na subjektivním kontaktu se skupinou žáků.

2. Skupinové a kooperativní vyučování

Vyučováním, které je skupinové, rozumíme takové, kdy se v rámci celé třídy vytvářejí menší skupiny žáků (nejčastěji 3-5členné), které při řešení společného úkolu, problému spolu kooperují. V rámci skupinového vyučování žáci vzájemně spoluvytvářejí sociální vztahy. Někdy je zapotřebí vytvořit si optimální podmínky pro realizaci skupinového vyučování, proto si v rámci třídy nově uspořádáváme prostor.

Kooperativní formou vyučování chápeme vyučování, které je vytvořeno na spolupráci při cestě, ke konkrétním cílům. Celá skupina má užitek z aktivity jedince a prezentace jedince, která je podporovaná aktivitou celé skupiny.

3. Individualizované a diferencované vyučování

Individualizované vyučování – je charakteristické tím, že práce, která je předkládaná žákům, je přizpůsobená každému z nich na principu poznání jeho možností. Individualizovaná forma vyučování je poměrně mladou formou, její snahy o prosazení započaly ve 20. Století, a to v jeho prvních desetiletích. Mezi střídmy pokus o toto vyučování patří používání speciálních kartiček, na kterých byly úkoly. Nyní v posledních desetiletích se rozvíjí nové koncepce. Jde o individuálně řízené projekty vyučování.

Diferenciace v procesu vyučování znamená hledání různých osobních cest, které by neměly vést žáky k diskriminaci, ale měly by být ku prospěchu všem. Pro diferencovaný přístup je typická pestrost, otevřenost a dynamičnost práce učitele.

4. Uplatňování různých organizačních forem vyučování při realizaci projektů a integrovaných učebních celků

Jedná se o organizační formy, které se uskutečňují v různých prostředích.

Projektové vyučování – je vytvořeno pro řešení souhrnného teoretického nebo praktického problému na bázi aktivní činnosti žáků.

Integrované učební celky a organizační formy vyučování – integrací učiva chápeme možnost vytváření obsahu vzdělávání i organizace vyučovací jednotky na bázi jedné osy, dané centrální ideje.

5. Domácí učební práce žáků

Kvalita domácí přípravy a plnění domácích úkolů žáků je odrazem kvality školního vyučování. Zadávání domácích úkolů by mělo být promyšlené, žáci úkolu musejí rozumět, pokud tomu tak není, učitel žákům úkol objasní. Domácí úkol má jasný didaktický cíl, který navazuje na edukační proces.

6.6 Hodnocení

Hodnocení je chápáno jako nedílná součást edukační jednotky, jako učitelé bychom na ně neměli zapomínat. Pojem hodnocení si můžeme vysvětlit jako zaujímání a vyjadřování pozitivního nebo negativního stanoviska k různým aktivitám a žakovským výkonům ve vyučování.

Díky hodnocení se žákovi dostává zpětné vazby jeho práce. Jde o velmi důležitou složku, která má i motivační charakter a žáka směřuje k dosažení a zvládnutí stanoveného didaktického cíle. Vyskytuje se v komunikaci mezi učitelem a žákem i mezi žáky navzájem, neboť i žáci se mohou k práci svých spolužáků vyjádřit. Učíme se vyjadřovat, přijímat názory jiných a zdůvodnit své jednání³².

³² SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1821-7.

6.6.1 Hodnocení výtvarných činností

V předmětu výtvarná výchova hodnocením obvykle rozumíme posuzování hodnoty žákovských prací. Jak již výše zmiňuji, hodnocení je pro žáky zpětnou vazbou a není tomu jinak ani v hodinách výtvarné výchovy. Hodnocení je tedy neodmyslitelnou součástí edukace.

Nemělo by se stávat, že žáci v závěru vyučovací hodiny své práce odevzdají a učitel jim neposkytne komentář. Žák pak může mít pochybnosti o splnění zadaného úkolu a při příští práci již nemusí vynaložit tolik úsilí. V praxi se výtvarné práce žáků hodnotí mimo slovní hodnocení v průběhu i závěru vyučovací jednotky také známkou v rámci klasifikační stupnice.

Při realizaci vlastního projektu jsem využívala k hodnocení tyto formy:

- průběžné – žáky jsem hodnotila během celé vyučovací jednotky;
- závěrečné – jedná se o hodnocení v závěru edukačního procesu;
- hromadné – hodnocení třídy jako celku;
- skupinové – hodnocení skupiny jako celku, jejich spolupráce;
- individuální – hodnocení každého žáka, vyzvednout pozitiva, pochválení.

V rámci výtvarné výchovy můžeme hodnotit:

- intenzitu výrazu;
- zpracování zadaného námětu;
- kompoziční uspořádání;
- využití celého formátu;
- originalitu výtvarného vyjádření, kdy žáci přidávají vlastní nápad;
- celkové zvládnutí techniky a s ní vše spojené³³.

³³ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Kapitoly z didaktiky výtvarné výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. ISBN 80-244-1469-4.

7 Charakteristika Základní školy Valtice

Výtvarný projekt jsem realizovala na základní škole, která se nachází ve městě Valtice, přímo v centru. Jedná se o jedinou základní školu ve městě. Základní škola Valtice je školou úplnou s devíti ročníky. Školu navštěvují žáci z Valtic, Úval i z okolních spádových obcí, kde jsou školy malotřídní.

V současné době školu navštěvuje přibližně tři sta žáků. Některé ročníky jsou paralelní s menším počtem žáků, který umožňuje individualizovaný přístup k žákům. Tento přístup je vyhledávaný především u žáků vyžadujících speciální péči. Jedná se o integrované, nadané žáky i o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Škola je vybavena plošinou a schodolezem, můžeme ji tedy pokládat za bezbariérovou. Ročníky, které nejsou paralelní, se vyznačují vysokým počtem žáků a i zde se uplatňuje individualizovaný přístup, který pro pedagoga není jednoduchý.

Škola je tvořena historickou budovou, která má svou podobu od roku 1877, a novou budovou, která byla dokončena v 70. letech 20. století. V historické části budovy dnes najdeme třídy prvního stupně, tj. 1. – 4. třídu, oddělení školní družiny, která jsou dvě, sborovnu, ředitelnu a kanceláře. Nová budova je svou rozlohou větší. Nachází se zde třída 5. ročníku a ročníky druhého stupně. Mimo kmenové třídy zde nalezneme odborné učebny, tělocvičnu, další tři oddělení školní družiny a školní klub. V roce 2004 začala rekonstrukce, kdy v půdní nástavbě proběhly velké stavební úpravy. Vznikly zde odborné učebny pro dramatickou, hudební a výtvarnou výchovu.

7.1 Charakteristika třídy

Výtvarný projekt jsem uskutečnila v prostorách učebny výtvarné výchovy, kam žáci během svých hodiny výtvarné výchovy běžně chodí. Tato učebna je vybavena dataprojektorem, a tak jsem si na hodiny mohla připravovat zvukové i video nahrávky, powerpointové prezentace k tématu nebo ve zvětšené podobě promítat ukázky děl lidové umělecké tvorby.

K realizaci výtvarného projektu jsem si vybrala žáky druhého období, konkrétně žáky pátého ročníku. Pátý ročník není paralelní. Vyzkoušela jsem si tak práci v početném kolektivu třiceti žáků. Ve třídě panuje převaha dívek, ale nejedná se o výrazný rozdíl.

Mezi těmito žáky je jeden integrovaný žák, který je zařazen do skupiny s tělesným postižením. Žák má svou asistentku. Ta mu pomáhá v přesunování mezi učebnami apod., neboť se pohybuje díky invalidnímu vozíku. Žák v průběhu výtvarného projektu, pokud byl přítomen, bez problémů spolupracoval a aktivně se zapojoval. Se svými spolužáky má velmi hezký vztah, který se neliší od vztahu k asistentce či k třídní učitelce. Sledovala jsem při práci jeho hrubou a jemnou motoriku, i když byly vidět nějaké nedostatky, s malou pomocí žák práci vždy dokončil.

PRAKTICKÁ ČÁST

8 Realizace projektu

V první projektové hodině jsem žáky seznámila s celým průběhem práce i s jejími cíli. Děti jsem postupně seznamovala se zadaným tématem a snažila jsem se získat co nejvíce informací z jejich strany. Dívali jsme se na mapu České republiky, pak konkrétně na Jihomoravský kraj a nakonec jsme se zaměřili jen na cípek, který nás zajímal, tedy oblast Podluží.

Pozvolna jsme přešli k ukázce krojů a krojových součástí. Pozorovali jsme rozdíly mezi krojem a dnešním oděvem. Většina dětí poslouchala se zaujetím, neboť se mě posléze ptaly na mé osobní zkušenosti právě třeba s krojem. K některým věcem jsme se vraceli a věnovali se jim podrobněji, např. částem kroje chlapeckého (guláč, čizmy), dívčího (vyšívání, čizmy).

Pokud bychom však chtěli o našem folkloru vědět více, je namístě navštívit některá muzea či výstavy, kde jsou jednotlivé části popsány, vystaveny a u některých můžeme vidět jejich vývoj z pohledu historie. Globálně kdybychom se chtěli vrátit po časové ose zpět, můžeme navštívit skanzen, jedná se o muzeum v přírodě (například skanzen ve Strážnici). Zde můžeme nahlédnout do malých chaloupek, jak byly uspořádány světničky našich praprababiček.

Mým dalším záměrem bylo seznámit děti s lidovým ornamentem, který se v dnešní době nemusí vyskytovat pouze na krojích, nábytku či nádobí, ale i na věcech každodenního života. Nyní v 21. století se do popředí staví snaha udržet lidový ornament, aby neupadl v zapomnění. Díky několika skupinám šikovných žen se to daří a jejich produkty můžeme vidat na mnoha místech. Toto bylo i mým cílem, ukázat dětem, že nejde jen o věci, na které se budeme chodit dívat do muzeí, ale jsou to věci, které může mít doma každý z nás.

I přesto, že se lidový ornament dostává na předměty a věci každodenního života, snažila jsem se, abych s dětmi při práci zachovala tradiční barvy, které jsou typické pro lidové ornamenty z oblasti Podluží. Proto není divu, že se nám v rámci projektových hodin stále vyskytují barvy: žlutá, červená, zelená a modrá.

K motivaci jsem využívala i názorných ukázek částí kroje. Sama dívčí slavnostní kroj vlastním. Jelikož jsem členem Valtické krojované chasy, po domluvě jsem měla možnost vypůjčit si také části kroje chlapeckého. Proto jsem jednotlivé části mohla dětem jako názornou ukázkou přinést. Z roku 2014 existuje DVD záznam z „Tradičních valtických hodů“, kde jsme kroj mohli vidět v celé své kráse na několika párech při jedné z největších každoročních slavností. Zde jsem chtěla poukázat na tanec a pohyb, protože právě taneční kroky byly jedním z témat vyučovací hodiny.

8.1 Oděv dnes a v minulosti

Název tematického celku:		Folklor a tradice Podluží
Námět vyučovací jednotky:		Oděv dnes a v minulosti
Vzdělávací oblast:		Umění a kultura
Vzdělávací obor:		Výtvarná výchova
Stupeň vzdělávání a období vzdělávání:		2. období prvního stupně vzdělávání (5. ročník)
Očekávaný výstup vzhledem k RVP:		Žák si osvojí nové poznatky o folkloru – konkrétně o lidovém oděvu – a dokáže si objasnit jeho význam pro člověka. Naučí se rozlišovat a pojmenovat jednotlivé části lidového oděvu. Vnímá odlišnost jednotlivých oděvů, které se snaží výtvarně ztvárnit.
Učivo	Obsahová doména:	Rozvíjení smyslové citlivosti
	Konkrétní učivo:	Uspořádání objektů do celků – uspořádání na základě jejich výraznosti, velikosti a vzájemného postavení ve statickém a dynamickém vyjádření.
Metodické poznámky:	Motivace:	Řízený rozhovor: <ul style="list-style-type: none"> - Chodí nebo chodil někdo z vás v kroji? - Jak váš kroj vypadá / vypadal. - Viděli jste / účastnili jste se nějaké folklorní slavnosti? <p>Promítnutí prezentace, kde jsme si ukázali oblast Podluží a přiblížili kroj jako celek. Dále jsme si charakterizovali a popsali jednotlivé části.</p>
	Zadání výtvarné činnosti (včetně kritérií hodnocení):	Úkolem dětí bylo výkres A3 přehnout na polovinu. Na první polovinu měly pastelkami nakreslit sebe nebo svého kamaráda v oblečení, ve kterém chodí do školy. Na druhé polovině jsme pracovali s vystřihovánkou. Děti ji nejprve musely vystřihnout, poté jednotlivé části na sebe přilepit a následně vybarvit. Děti měly předlohu promítnutou před sebou na tabuli. <p><u>Hodnocení:</u> kladla jsem důraz na umístění postavy na plochu a také její velikost. Dále jsem pozorovala děti, jak si osvojily informace z úvodu hodiny, kdy jsme se věnovali tomu, kam jednotlivé části patří.</p>
	Vazby k výtvarné kultuře:	Seznámení s Vídeňskou autorkou Solmaz Farhang, která je autorkou ilustrací

		folklorních vystřihovánek.
	Použitá technika:	Kresba postavy Vystřihovánka – omalovánka
	Bodový scénář vyučovací jednotky:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Úvod hodiny – seznámení s cílem projektu 2. Motivace 3. Ukázka folklorních vystřihovánek 4. Zadání úkolu 5. Vlastní práce na úkolu 6. Závěr hodiny: <ul style="list-style-type: none"> - Hodnocení – reflektivní dialog - Úklid třídy
Integrace vzdělávacího obsahu z jiných vzdělávacích oborů, resp. průřezových témat:		Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk) – práce s textem Člověk a jeho svět – Lidé a místo, kde žijí (Vlastivěda) – práce s mapou
Forma výuky, vyučovací metoda:		Organizace výuky – hromadná, individuální. Použité metody – slovní – monolog, dialog, názorné, praktické.
Předpokládaný časový nárok:		2 hodiny
Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami (ano - ne)		Ano
Nutné pomůcky a prostředky:		Výkres A3, vystřihovánky, pastelky, nůžky, lepidlo
Reflexe:	<p>V první projektové hodině bylo důležité seznámit žáky s průběhem a cíli projektu. Snažila jsem se žáky motivovat tak, aby získané informace byly zajímavé, zábavné a vedly k jejich dlouhodobému osvojení a vybavení.</p> <p>V některých chvílích se můj monolog stal monologem dětí, které k tématu chtěly přispět svými zkušenostmi. Došlo k přirozené konverzaci, na kterou jsem navázala zadáním úkolu, jehož výstupem bylo porovnání lidového oděvu s oděvem dnešním.</p> <p>Před samotnou prací jsme si s dětmi prohlíželi fotografie a ukázali jsme si také vystřihovánku. V této chvíli jsme děti seznámila s vídeňskou ilustrátorkou folklorních vystřihovánek Solmaz Farhang. Tyto vystřihovánky vznikly v roce 2015, takže jde o poměrně nový projekt.</p> <p>S dětmi jsme si zopakovali, jak taková postava vypadá, pro ukázkou jsem nakreslila základní figuru na tabuli. Následovalo rozdání výkresů, o které jsem poprosila dvě děti ze třídy. K práci jim byly poskytnuty i pastelky, kdyby někomu chyběly. Dětem jsem určila čas, který na práci mají. Při procházením mezi mini jsem si všimla, že někteří měly problém začít, a tak jsem se snažila je navést. I přesto, že jsme si s dětmi zopakovali, jak má taková postava vypadat, děti kreslily postavy malé a některým například chyběly uši apod. Pokud opomenou tyto skutečnosti, byly práce dětí ve větší míře zdařilé. Všimla jsem si, že se často zaměřily na detaily trika. Ty děti, které kreslily svého spolužáka, spolu komunikovaly</p>	

	<p>a opravdu nakreslily to, co měl spolužák tento den na sobě.</p> <p>Po volné kresbě následovala práce s vystřihovánkou. Kluci dostali „šohaje“ a dívky zase „děvčiču“. Při tvorbě vystřihovánek jsem si dala pozor, aby obě pohlaví měla stejný počet částí k vystřihnutí. Děti jsem upozornila na bezpečnost a správnou manipulaci s nůžkami. Všimla jsem si, že některé děti měly problém s vystřihováním. Při lepení měly děti vystřihovánku promítnutou před sebou, aby měly zpětnou kontrolu k tomu, že části kroje lepi správně. Opět jsem dětem sdělila čas, který na práci mají, a průběžně je o něm informovala.</p> <p>Děti pracovaly samostatně. Po skončení práce přišlo hodnocení, při němž jsme si některé práce dětí ukázali. Děti jsem nenutila k tomu, aby své práce prezentovaly. V průběhu práce jsem mezi dětmi chodila a ptala jsem se jich, proč ve své práci pokračují tak, jak pokračují. Domnívám se, že hodnocení hodiny výtvarné výchovy by nemělo nikdy chybět, neboť vyjádření učitele i ostatních dětí je velmi důležitou zpětnou vazbou.</p>
--	---

Obrázek 1: Děti při práci

Obrázek 2-3: Výsledná práce dětí

8.2 Městský folklor ulice – Graffiti

Název tematického celku:		Folklor a tradice Podluží
Námět vyučovací jednotky:		Městský folklor ulice – Graffiti
Vzdělávací oblast:		Umění a kultura
Vzdělávací obor:		Výtvarná výchova
Stupeň vzdělávání a období vzdělávání:		2. období prvního stupně vzdělávání (5. ročník)
Očekávaný výstup vzhledem k RVP:		Žák užívá a kombinuje prvky vizuálně obrazného vyjádření ve vztahu k celku – v plošném vyjádření linie a barevné plochy. Připomene si poznatky z oblasti graffiti art – konkrétně pak základní kroky, které bychom při tvorbě graffitiů měli dodržet. Uvědomí si anonymitu, jedinečnost a individuální přenos myšlenek právě prostřednictvím obrazových a písemných znaků. Žák realizuje svůj tvůrčí záměr.
Učivo	Obsahová doména:	Rozvíjení smyslové citlivosti
	Konkrétní učivo:	Prvky vizuálně obrazného vyjádření – linie, tvary, objemy, světlostní a barevné kvality, textury – jejich jednoduché vztahy (podobnost, kontrast, rytmus), jejich kombinace a proměny v ploše, objemu a prostoru.
Metodické poznámky:	Motivace:	Pojmová / myšlenková mapa: <ul style="list-style-type: none"> - Uprostřed tabule je napsán pojem „Graffiti“; - S žáky zapisujeme vše, co nás k tomuto pojmu napadne. <p>Ukázka obrázků graffit na různých místech, v neposlední řadě i galeriích. Ukázali jsme si, jak by takové graffitové písmo mohlo vypadat.</p>
	Zadání výtvarné činnosti (včetně kritérií hodnocení):	Nejprve si děti z látkového pytlíčku vybraly kartičku s nápisem, který budou ztvárňovat. Úkolem dětí bylo na výkres A4 ztvárnit nápis dle vlastní fantazie pomocí graffitiů. Výkres mohly doplnit obrázkem, který je ve spojitosti s nápisem napadl. <u>Hodnocení:</u> důraz jsem kladla na využití plochy výkresu A4. Ocenila jsem nápaditost a kladný přístup k práci. Dále jsem pozorovala děti, jak se rozhodnou při výběru materiálu, kterým budou kreslit, neboť dostaly volnost v jeho výběru.

	Vazby k výtvarné kultuře:	Český výtvarník MgA. Jan Kaláb věnující se graffiti, street artu a mural artu, který se se sprejem a graffiti seznámil roku 1993, ve svých patnácti letech.
	Použitá technika:	Kresba – Písmo
	Bodový scénář vyučovací jednotky:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Úvod hodiny – seznámení s obsahem hodiny 2. Motivace 3. Ukázka obrázků s graffiti 4. Zadání úkolu 5. Vlastní práce na úkolu 6. Závěr hodiny: <ul style="list-style-type: none"> - Hodnocení – reflektivní dialog - Úklid třídy
Integrace vzdělávacího obsahu z jiných vzdělávacích oborů, resp. průřezových témat:		<p>Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk) – pracovní list, pojmová / myšlenková mapa;</p> <p>Člověk a jeho svět (Vlastivěda) – Lidé a čas – regionální památky (péče o památky); – Rozmanitost přírody – ohleduplné chování k přírodě a ochrana přírody (odpovědnost lidí, ochrana a tvorba životního prostředí)</p>
Forma výuky, vyučovací metoda:		<p>Organizace výuky – hromadná, individuální.</p> <p>Použité metody – slovní – monolog, dialog, názorné, praktické.</p>
Předpokládaný časový nárok:		1 hodina
Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami (ano - ne)		Ano
Nutné pomůcky a prostředky:		Výkres A4, pastelky, fixy, voskovky, látkový pytlík s kartičkami
Reflexe:	<p>Druhá projektová hodina byla motivovaná uměním, kterému se říká street art – graffiti. Na pomoc jsem si vzala mimo jiné díla českého výtvarníka MgA. Jana Kalába.</p> <p>V úvodu jsme si prohlíželi obrázky a povídali jsme si o tom, co graffiti jsou. Věděla jsem, že děti tento pojem již znají a v rámci výtvarné výchovy mají s touto technikou zkušenosti. Snažila jsem se, aby děti byly v postavení mluvčího a maximálně ukázaly, co si již osvojily.</p> <p>Následovalo zadání práce, při kterém si děti losovaly z látkového pytlíčku lístečky se slovy, která měly graficky zobrazit. Zde jsem se snažila, aby slova / pojmy souvisely s naším tématem a oblastí (Valtice, Podluží, folklor, tradice). Také jsem brala ohledy na délku slov, všechna slova měla tedy stejný počet písmen.</p> <p>Děti pracovaly samostatně. Zvolená technika a náplň hodiny děti bavila a zaujala.</p>	

	<p>To soudím i podle toho, jaká kázeň v hodině vládla. Je možné to přisuzovat i tomu, že děti jsou v takovém věku, kdy o graffiti jeví zvýšenou pozornost. Domnívám se, že děti neomezovalo ani to, že měly na výběr pouze ze čtyř slov, neboť to jaký materiál si ke ztvárnění slova zvolí, bylo opět na nich. Děti jsem před samotnou prací upozornila na časovou dotaci, kterou k této práci mají, na čas jsem upozorňovala i během hodiny.</p> <p>Realizace myšlenek dětí byly nápadité a originální. Během práce nenastaly žádné komplikace, děti pracovaly s kreslířskými potřebami, které jim vyhovují nejvíce. Ani v druhé projektové hodině nechybělo hodnocení, které je zrovna tak důležité a podnětné jako motivace.</p>
--	--

Obrázek 4: Výsledná práce dětí

Obrázek 5: Výsledná práce dětí

Obrázek 6: Výsledná práce dětí

8.3 Není „Guláč“, jako „Guláč“

Název tematického celku:		Folklor a tradice Podluží
Námět vyučovací jednotky:		Není „Guláč“, jako „Guláč“
Vzdělávací oblast:		Umění a kultura
Vzdělávací obor:		Výtvarná výchova
Stupeň vzdělávání a období vzdělávání:		2. období prvního stupně vzdělávání (5. ročník)
Očekávaný výstup vzhledem k RVP:		Žák nalézá vhodné prostředky pro vizuálně obrazná vyjádření vzniklá na základě vztahu zrakového vnímání k vnímání dalšími smysly, uplatňuje je v plošné tvorbě. Žák rovněž rozlišuje, porovnává a třídí linie, tvary a rozpoznává jejich základní vlastnosti a vztahy.
Učivo	Obsahová doména:	Rozvíjení smyslové citlivosti
	Konkrétní učivo:	Uspořádání objektů do celků – uspořádání na základě jejich výraznosti, velikosti a vzájemného postavení ve statickém a dynamickém vyjádření.
Metodické poznámky:	Motivace:	Názorná ukázka: <ul style="list-style-type: none"> - Dětem jsem přinesla ukázat chlapecký klobouk, zvaný „Guláč“; - Všichni měli možnost si jej řádně prohlédnout. <p>Promítnutí prezentace, kde jsme si ukázali a vysvětlili podstatu osově souměrnosti.</p>
	Zadání výtvarné činnosti (včetně kritérií hodnocení):	Po objasnění pojmu shodnost a souměrnost následovala vlastní práce dětí. Ty obdržely výkres A4 a polovinu fotografie. Ze všeho nejdřív si polovinu fotografie nalepily na výkres. Poté si připravily tužku, po chvilkovém prohlížení fotografie začaly s dokreslováním druhé poloviny fotografie. <p><u>Hodnocení:</u> důraz jsem kladla na kvalitu vykonané práce se zaměřením na detail. Pozorovala jsem žáky, jak si dokáží poradit s proporcemi a stíny.</p>
	Vazby k výtvarné kultuře:	Ukázka chlapeckého klobouku z folklorní oblasti.
	Použitá technika:	Kresba tužkou (dokreslení poloviny obrázku tužkou)

	Bodový scénář vyučovací jednotky:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Úvod hodiny – seznámení s obsahem hodiny 2. Motivace 3. Promítnutí prezentace 4. Názorná ukázka chlapeckého klobouku 5. Zadání úkolu 6. Vlastní práce na úkolu 7. Závěr hodiny: <ul style="list-style-type: none"> - Hodnocení – reflektivní dialog - Úklid třídy
Integrace vzdělávacího obsahu z jiných vzdělávacích oborů, resp. průřezových témat:		Matematika a její aplikace – geometrie v rovině a prostoru (osově souměrné útvary)
Forma výuky, vyučovací metoda:		Organizace výuky – hromadná, individuální. Použité metody – slovní – monolog, dialog, názorné, praktické.
Předpokládaný časový nárok:		1 hodina
Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami (ano - ne)		Ano
Nutné pomůcky a prostředky:		Výkres A4, fotografie „guláče“ rozstřížený na polovinu, lepidlo, tužka
Reflexe:	<p>Motivace v této projektové hodině byla v úzkém spojení s vyučováním matematiky, kdy jsme si s dětmi promítli prezentaci na téma shodnost a osová souměrnost. Po krátkém prezentování a řízeném rozhovoru na dané téma následovala názorná ukázka chlapeckého klobouku – „guláče“. Prošla jsem s ním celou třídu a děti měly dost času si ho prohlédnout, Po zbytek hodiny byl vystaven na učitelském stole, kam všechny děti dohlédly.</p> <p>Za pomoci dětí jsme si rozdali výkresy a každý dostal polovinu fotografie. Jejich úkolem bylo nalepit fotografii na výkres a pokusit se v rámci svých možností druhou polovinu podle první dokreslit. Některé děti se okamžitě pustily do práce, jiné potřebovaly popostrčit. Všimla jsem si, že měly problém s představou druhé poloviny. Protože jsem tento problém předvíдалa, vzala jsem s sebou zrcátko, které jsme přikládali k polovině fotografie a sledovali, co se stane. Dalším problémem byl odhad vzdálenosti a velikosti daných předmětů / ozdob, které jsou na kloboučku umístěny. K tomu nám posloužila tužka, kterou měly všechny děti u sebe a ty hlavní, dominantní předměty / ozdoby jsme si pomocí tužky odměřili.</p> <p>Na začátku hodiny jsem si myslela, že jsem možná zvolila těžký úkol, ale na druhou stranu to byla pro mne a především pro děti výzva, jak se s tímto úkolem poperou. Na konci hodiny jsme si mohli prohlédnout velmi zdařilé práce.</p> <p>Na konci hodiny přišla z mé strany obrovský pochvala a doufám, že tato práce byla pro děti přínosná a posunula je zase o kousek dál. V mnoha očích jsem při hodnocení viděla velké uspokojení a to mě velmi potěšilo. Neboť i o to v našich hodinách jde, aby děti cítily spokojenost a radost ze své práce.</p>	

Obrázek 7: Výsledná práce dětí

Obrázek 8: Výsledná práce dětí

8.4 Čižmy v kaluži

Název tematického celku:		Folklor a tradice Podluží
Námět vyučovací jednotky:		Čižmy v kaluži
Vzdělávací oblast:		Umění a kultura
Vzdělávací obor:		Výtvarná výchova
Stupeň vzdělávání a období vzdělávání:		2. období prvního stupně vzdělávání (5. ročník)
Očekávaný výstup vzhledem k RVP:		Žák nalézá vhodné prostředky pro vizuálně obrazná vyjádření vzniklá na základě vztahu zrakového vnímání k vnímání dalšími smysly. Žák uplatňuje základní dovednosti pro vlastní tvorbu, realizuje svůj tvůrčí záměr.
Učivo	Obsahová doména:	Rozvíjení smyslové citlivosti
	Konkrétní učivo:	Reflexe a vztahy zrakového vnímání ke vnímání ostatními smysly – vizuálně obrazná vyjádření podnětů sluchových a vyjádření vizuálních podnětů prostředky vnímatelnými smysly.
Metodické poznámky:	Motivace:	Poslech zvukového záznamu: <ul style="list-style-type: none"> - Dětem jsem pustila zvukový záznam bouřky a deště; - Po dobu, kdy se zvuk přehrával, měly děti zavřené oči. Následoval řízený rozhovor, kdy jsme si povídali o tom, co slyšely.
	Zadání výtvarné činnosti (včetně kritérií hodnocení):	Děti byly rozděleny na dvě skupiny, první skupina šla ke stolečku, kde pomocí brčka rozfoukávala na výkrese A4 modrý inkoust. Druhá skupinka obkreslovala šablonu čižmy (na výkres A4 si šablonu obkreslily dvě děti), tu si dle předlohy pokreslily voskovkou, vystříhly a následně přetřely pomocí štětce, černou tuží. Skupinky se vystřídaly, po zaschnutí inkoustu i tuše si děti připravily lepidlo a čižmu si nalepily na připravený podklad. <u>Hodnocení:</u> důraz jsem kladla na celkový dojem a čistotu práce.
	Vazby k výtvarné kultuře:	Díky rozfoukávanému inkoustu se děti seznamují s abstraktním uměním.
	Použitá technika:	Kombinovaná: <ul style="list-style-type: none"> - Rozfoukávání inkoustu brčkem - Odkrývací (přetírání voskovky tuží) technika

	Bodový scénář vyučovací jednotky:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Úvod hodiny – seznámení s obsahem hodiny 2. Motivace 3. Zvuková ukázka – déšť 4. Zadání úkolu 5. Vlastní práce na úkolu 6. Závěr hodiny: <ul style="list-style-type: none"> - Hodnocení – reflektivní dialog - Úklid třídy
Integrace vzdělávacího obsahu z jiných vzdělávacích oborů, resp. průřezových témat:		<p>Člověk a jeho svět (Vlastivěda) – rozmanitost přírody (voda a vzduch);</p> <p>Umění a kultura – Hudební výchova – instrumentální činnosti (rytmizace)</p>
Forma výuky, vyučovací metoda:		<p>Organizace výuky – hromadná, skupinová, individuální.</p> <p>Použité metody – slovní – monolog, dialog, názorné, praktické.</p>
Předpokládaný časový nárok:		1 hodina
Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami (ano - ne)		Ano
Nutné pomůcky a prostředky:		2 výkresy A4 (jeden si ve dvojici rozdělí), modrý inkoust, podložka, slámky, šablony čížem, tužka, nůžky, voskovky, černá tuš, štětec, lepidlo
Reflexe:		<p>Hodina začala tím, že po usazení dětí bylo jejich úkolem zavřít oči a pozorně poslouchat. Děti si mohly položit hlavu na lavici, aby je to nelákalo otevírat oči. Jako motivaci jsem použila zvukovou nahrávku bouřky a šlapání nohou ve vodě. Po přehrání děti otevřely oči a následovat řízený rozhovor o tom, co v ukázce slyšely.</p> <p>Následovalo zadání úkolu projektové hodiny. Pro lepší organizaci práce jsem děti rozdělila na polovinu. První polovina se přesunula k vedlejším stolům a druhá zůstala na svých místech. Tyto děti dostaly šablony čížem, které měly za úkol obkreslit, dle předlohy pokreslit voskovkou, vystříhnout a přetřít černou tuší. Dbala jsem na opatrnost při stříhání. Zde jsem musela upozornit, aby vrstva voskovky byla opravdu silná a sytá. Také, že nám stačí „čížmu“ přetřít pouze párkrát, jde nám o to, aby barevná voskovka vystoupila, nikoli aby byla překrytá. První polovina začala s rozfoukáváním modrého inkoustu. To nám mělo představovat kaluž. Děti si vzaly brčka a začaly foukat. Musely si uvědomit umístění kaluže na čtvrtce. Tato aktivita je velmi bavila. Měli jsme po rozfoukání chvíli čas a tak jsme si čtvrtky ještě prohlíželi a zkoušeli v nich hledat a říkat, co nám připomínají. Poté se děti vyměnily. Jakmile mělo každé z dětí hotové dvě čížmy a čtvrtku s kaluží, své „čížmy“ pomocí lepidla do kaluže nalepily.</p> <p>S inkoustem se pracovalo velmi dobře. Děti si pomocí štětce na čtvrtku udělaly kaňku, kterou pomocí brčka rozfoukávaly. Upozornila jsem je na to, aby nedělaly příliš velké kaňky. Inkoust i tuš nám schly rychle, a tak jsme vše během jedné vyučovací hodiny stihli.</p> <p>Během volných chvil v hodině jsme si s dětmi navzájem sdělovali, kdo co viděl ve své kaluži. Na konci hodiny následovalo hodnocení a ukázka prací.</p>

Obrázek 9: Děti při práci

Obrázek 10: Výsledná práce dětí

8.5 Taneční kroky

Název tematického celku:		Folklor a tradice Podluží
Námět vyučovací jednotky:		Taneční kroky
Vzdělávací oblast:		Umění a kultura
Vzdělávací obor:		Výtvarná výchova
Stupeň vzdělávání a období vzdělávání:		2. období prvního stupně vzdělávání (5. ročník)
Očekávaný výstup vzhledem k RVP:		Žák do komunikace v sociálních vztazích zapojuje obsah vizuálně obrazných vyjádření, která vytvořil v rámci skupiny.
Učivo	Obsahová doména:	Ověřování komunikačních účinků
	Konkrétní učivo:	Osobní postoj v komunikaci – jeho utváření a zdůvodňování, odlišné interpretace vizuálně obrazných vyjádření v rámci skupin; osobní postoj v komunikaci se spolužáky.
Metodické poznámky:	Motivace:	Názorná ukázka dívčích krojových bot, kdy nechyběl ani opravdový otisk do mokrého písku. Promítnutí video nahrávky, vše za doprovodu rozhovoru.
	Zadání výtvarné činnosti (včetně kritérií hodnocení):	Děti byly rozděleny do čtyř skupin. Každá skupina dostala jeden nepotíštěný balicí papír, ten si podložily novinovým papírem. Připraveny byly houbičky a šablony. Děti si připravily temperové barvy. Úkolem bylo tupováním přenést na balicí papír obtisky tak, aby nám značily (taneční) kroky. <u>Hodnocení:</u> v rámci hodnocení jsem sledovala promyšlenost kroků, jejich umístění na balicí papír a barevnost. Rovněž jsem věnovala pozornost jednání žáků při skupinové práci.
	Vazby k výtvarné kultuře:	Grafika – šablonování – Karel Solařík
	Použitá technika:	Technika vzornicová (šablonování), nanášení barvy tupováním

	Bodový scénář vyučovací jednotky:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Úvod hodiny – seznámení s obsahem hodiny 2. Motivace 3. Názorná ukázka + obtisk 4. Zadání úkolu 5. Vlastní práce na úkolu 6. Závěr hodiny: <ul style="list-style-type: none"> - Hodnocení – reflektivní dialog - Úklid pomůcek a třídy
	Integrace vzdělávacího obsahu z jiných vzdělávacích oborů, resp. průřezových témat:	<p>Člověk a jeho svět (Vlastivěda) – Lidé kolem nás (kultura);</p> <p>Umění a kultura – (Hudební výchova) – Hudebně pohybové činnosti</p>
	Forma výuky, vyučovací metoda:	<p>Organizace výuky – hromadná, skupinová.</p> <p>Použité metody – slovní – monolog, dialog; názorné, praktické.</p>
	Předpokládaný časový nárok:	1 hodina
	Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami (ano - ne)	Ano
	Nutné pomůcky a prostředky:	Noviny, balicí papír, houbičky, šablony, temperové barvy, paleta
Reflexe:	<p>Hodinu jsme začali názornou ukázkou, kdy jsem dětem přinesla dívčí boty – čižmy. S nimi měly děti zkušenosti z předchozí projektové hodiny, kdy jsme je situovali do inkoustové louže. Děti se tedy mohly opravdu přesvědčit, že čižmy, které ztvárňovaly, jsou totožné s reálnými. Pro prohloubení představy jsem podrážku boty obtiskla do mokrého písku.</p> <p>Po této krátké ukázce následovalo promítnutí videa, kde děti pozornost zaměřovaly na „děvčice“ a „šohaje“ v pohybu. V této chvíli mi šlo o to, aby si děti vytvořily jakousi představu o tom, jak to vypadá, když tančíme, jdeme apod., především jak při tomto pohybu klademe kroky. Jelikož to bylo mým cílem, upozornila jsem děti předem, na co se mají soustředit a zaměřit.</p> <p>Před rozdělením do skupin, jsem dětem sdělila, co bude jejich dnešním úkolem a především to, že dnes budou pracovat ve skupinách. Tento postup, tedy nejprve vysvětlení zadání a později rozdělení do skupin, jsem volila proto, že mi děti seděly ještě v lavicích, a tak jsem měla zajištěnou jistou pozornost. Chtěla jsem předejít tomu, že po rozdělení do skupin by děti nedávaly pozor, neboť počítáme v prvotních chvílích s větším hlukem.</p> <p>Rozdělení do skupin. Paní učitelky jsem se předem zeptala, jakým způsobem děti rozděluje, zda je potřeba dbát ohled na zvláštnosti dětí, postavení dětí ve skupině či přízeň dětí navzájem. Paní učitelka žádná specifika neuvedla, a tak jsem děti rozdělila podle svých papírových kartiček, na kterých byly tři symboly, každý symbol sloužil k rozdělení do různě početných skupin. Děti se proto nemohly předem rozdělovat nebo si kartičky mezi sebou měnit, protože nevěděly, podle kterého symbolu budou rozděleny.</p>	

	<p>I když zadání práce proběhlo před rozdělením do skupin, znovu jsem jednotlivé skupiny prošla a ujistila se, že vědí, co je jejich úkolem. Poté jsem dětem nechala volnou ruku a prostor pro jejich kreativitu. Návodné otázky jsem používala minimálně.</p> <p>Dětem se práce ve skupině dařila. Bylo vidět, že jsou zvyklé tímto způsobem pracovat i z jiných předmětů. V každé skupině jsem vyzorovala „vedoucího“, který práci korigoval. Mile mě překvapilo, že ve větší míře se na umístění otisků domlouvaly děti jako skupina a jen v malé míře někteří jedinci pracovali sami za sebe. Velmi se mi líbilo, když děti napadlo, že jednotlivé kroky se mohou překrývat, tak došlo k smíchání barev a vytvoření kontrastů. Další možností, jak otisky umístit na plochu, bylo, že otisk nemusel být celý, ale mohla se zde objevit pouze jeho část. Tuto eventualitu děti rovněž využily.</p> <p>Na konci hodiny jsme se společně bavili o tom, co jejich kroky / otisky představují. Děti říkaly svůj názor, přijímaly názor druhých a zároveň na něj dokázaly reagovat.</p>
--	---

Obrázek 11: Děti při práci

Obrázek 12: Výsledná práce dětí

8.6 Dva obrázky v jednom

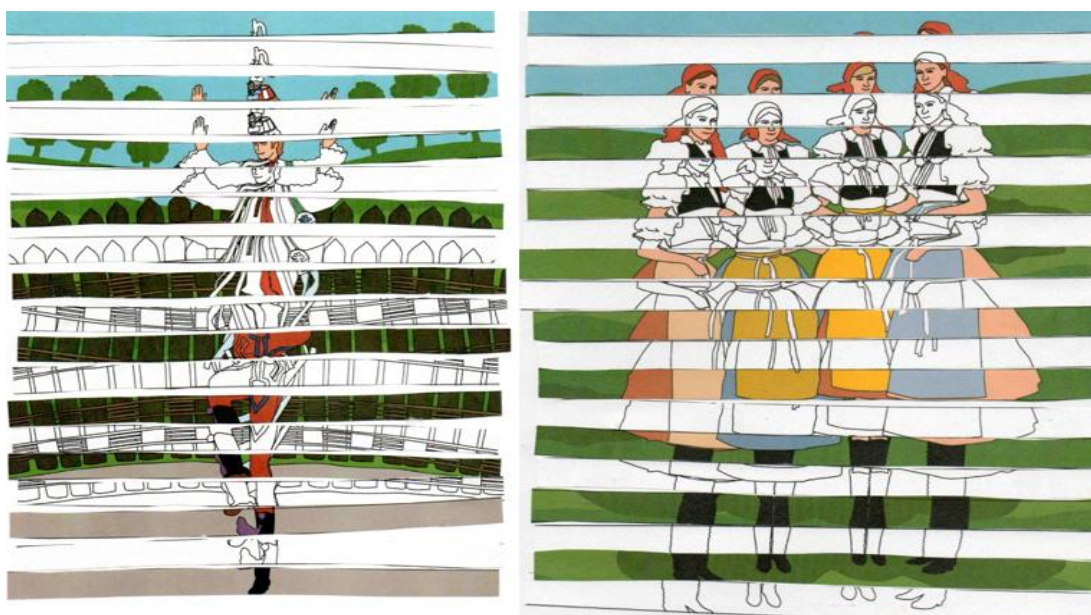
Název tematického celku:		Folklor a tradice Podluží
Námět vyučovací jednotky:		Dva obrázky v jednom
Vzdělávací oblast:		Umění a kultura
Vzdělávací obor:		Výtvarná výchova
Stupeň vzdělávání a období vzdělávání:		2. období prvního stupně vzdělávání (5. ročník)
Očekávaný výstup vzhledem k RVP:		Žák nalézá vhodné prostředky pro vizuálně obrazná vyjádření vzniklá na základě vztahu zrakového vnímání k vnímání dalšími smysly; uplatňuje je v plošné, objemové i prostorové tvorbě.
Učivo	Obsahová doména:	Rozvíjení smyslové citlivosti
	Konkrétní učivo:	Reflexe a vztahy zrakového vnímání ke vnímání ostatními smysly – vizuálně obrazná vyjádření podnětů hmatových, pohybových a vyjádření vizuálních podnětů prostředky vnímatelnými ostatními smysly.
Metodické poznámky:	Motivace:	Ukázka optických klamů v obrázcích za doprovodu mluveného slova doplněným o otázku.
	Zadání výtvarné činnosti (včetně kritérií hodnocení):	Mezi dětmi jsem vybrala tři, které mi pomohly s rozdáním čtvrtek a omalovánek. Děti si připravily nůžky a lepidlo. Jako první si rozstříhaly barevnou předlohu podle pásků, poté černobílou omalovánku, rovněž podle pásků. Posléze tyto pásky začaly lepit střídavě na čtvrtku. Po dolepení jsme čtvrtku podle pásků poskládali jako harmoniku. <u>Hodnocení:</u> Zaměřila jsem se na kvalitu stříhání a posléze celkový vzhled a preciznost práce.
	Vazby k výtvarné kultuře:	Umělec Jiří Kolář Optické iluze / klamy v obrazech
	Použitá technika:	Práce s papírem

	Bodový scénář vyučovací jednotky:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Úvod hodiny – seznámení s obsahem hodiny 2. Motivace – optické iluze 3. Názorná ukázka + rozhovor 4. Zadání úkolu 5. Vlastní práce na úkolu 6. Závěr hodiny: <ul style="list-style-type: none"> - Prohlížení obrázků z různých úhlů; - Hodnocení – reflektivní dialog; - Úklid pomůcek a třídy.
Integrace vzdělávacího obsahu z jiných vzdělávacích oborů, resp. průřezových témat:		Matematika a její aplikace – Geometrie (základní útvary v rovině); Člověk a zdraví – Tělesná výchova (činnosti ovlivňující úroveň pohybových dovedností).
Forma výuky, vyučovací metoda:		Organizace výuky – hromadná, individuální; Použité metody – slovní – monolog, dialog, názorně demonstrační.
Předpokládaný časový nárok:		1 hodina
Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami (ano - ne)		Ano
Nutné pomůcky a prostředky:		Výkres (A4), dva obrázky, nůžky, lepidlo, pravítko, tužka.
Reflexe:	<p>V úvodu hodiny jsme s dětmi pozorovali různé optické iluze v obrázcích. Záměrně jsem jim nepromítala nějaká videa nebo animace. Chtěla jsem, aby viděly, že takové optické iluze mohou být i malované / plošné. Abych nezapomněla, zmínila jsem, že takovým iluzím se věnují i někteří umělci, kteří malují na chodníky nebo zdi. Tedy že je o věci, se kterými se mohou v běžném životě setkat.</p> <p>Po této ukázce a rozhovoru následovala ukázka a vysvětlení práce této projektové hodiny.</p> <p>Velký důraz jsem kladla na to, aby děti nikam nespěchaly a opravdu si daly záležet se stříháním. Upozornila jsem je na to, aby si pásy po odstřížení kladly tak, jak jdou za sebou, chtěla jsem tím předejít případnému pomíchání nebo snad ztrátě některého z proužků a také na bezpečnost při stříhání. Všimla jsem si, že ačkoli šlo o pátý ročník, některé děti měly se stříháním problém, ale to jsem zjistila již v úplně první projektové hodině, kdy děti vystřihovávaly folklorní omalovánku.</p> <p>Lepit jsme začali hned od horního okraje čtvrtky a jako první jsme nalepili barevný proužek. Za ním následoval totožný proužek v černobílém provedení. Tímto způsobem jsme pracovali až do konce, tedy do nalepení posledního proužku. Před lepením jsem upozorňovala děti, aby mezi jednotlivými proužky nechávaly malé mezírky, důležité bylo, aby se nalepené proužky na čtvrtce nepřekrývaly. To by mohl být pak problém při skládání papíru do harmoniky.</p>	

	<p>Pomocí pravítka jsme si pod posledním nalepeným proužkem udělali linku a zbylý papír jsme odstříhli. Následovalo harmonikové skládání papíru. Harmoniku jsme trochu roztáhli a následovat pokus, pokud jsme se na harmoniku podívali shora, viděli jsme oba obrázky současně, pokud jsme se však podívali spíše z jedné strany, viděli jsme buď barevný nebo černobílý obrázek.</p> <p>Díky tomu, že máme papír poskládaný do harmoniky a obrázky jsou lepeny střídavě, vidíme z určitého úhlu vždy jen každý druhý proužek, ve finále tak vidíme pouze jeden obrázek a druhý je schovaný v druhém úhlu.</p> <p>Řekla bych, že děti moc nebavila příprava, stříhání není zřejmě jejich oblíbenou dovedností, ale výsledek stál za to a měli z něj všichni radost. K vystřihování jsem zvolila folklorní omalovánky s různým motivem, a tak jsme si společně s dětmi prohlédli i obrázky ostatních.</p>
--	---

Obrázek 13: Děti při práci

Obrázek 14: Vlastní práce dětí

Obrázek 15: Výsledná práce dětí

8.7 Vějíře

Název tematického celku:		Folklor a tradice Podluží
Námět vyučovací jednotky:		Vějíře
Vzdělávací oblast:		Umění a kultura
Vzdělávací obor:		Výtvarná výchova
Stupeň vzdělávání a období vzdělávání:		2. období prvního stupně vzdělávání (5. ročník)
Očekávaný výstup vzhledem k RVP:		Žák užívá a kombinuje prvky vizuálně obrazného vyjádření ve vztahu k celku: v objemovém vyjádření modelování; v prostorovém vyjádření uspořádání prvků ve vztahu k vlastnímu tělu i jako nezávislý model.
Učivo	Obsahová doména:	Rozvíjení smyslové citlivosti
	Konkrétní učivo:	Uspořádání objektů do celků – uspořádání na základě jejich výraznosti, velikosti a vzájemného postavení ve statickém i dynamickém vyjádření.
Metodické poznámky:	Motivace:	Názorná ukázka; Řízený rozhovor na téma užité umění.
	Zadání výtvarné činnosti (včetně kritérií hodnocení):	Děti si mohly vybrat z barevných papírů (A4) jeden, který začaly skládat jako harmoniku. Po poskládání ji přeložily napůl a na chvíli odložily stranou. Připravily si dvě plastové slánky, které pomocí lepicí pásky k sobě přilepily. Pak si ve dvojicích pomohly a lepicí páskou přilepily papírovou harmoniku ke slánkám. Nakonec přečnívající části slánek děti odstříhnou. <u>Hodnocení:</u> při této činnosti jsem se zaměřila na práci ve dvojicích a sledovala jsem, jak spolu děti umějí spolupracovat. Vzhledem k tomu, že se jedná o starší děti, hodnotila jsem pravidelnost přehybů a celkový dojem.
	Vazby k výtvarné kultuře:	Užité umění
	Použitá technika:	Skládání papíru – papírová harmonika

	<p>Bodový scénář vyučovací jednotky:</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Úvod hodiny – seznámení s obsahem hodiny 2. Motivace – ukázka + rozhovor 3. Zadání úkolu 4. Vlastní práce na úkolu 5. Závěr hodiny: <ul style="list-style-type: none"> - Hodnocení – reflektivní dialog - Úklid pomůcek a třídy
<p>Integrace vzdělávacího obsahu z jiných vzdělávacích oborů, resp. průřezových témat:</p>	<p>Člověk a svět práce – Práce s drobným materiálem; Člověk a jeho svět – Vlastivěda – (Lidé a společnost)</p>	
<p>Forma výuky, vyučovací metoda:</p>	<p>Organizace výuky – hromadná, individuální, práce ve dvojicích; Použité metody - slovní – monolog, dialog, názorné, praktické.</p>	
<p>Předpokládaný časový nárok:</p>	<p>1 hodina</p>	
<p>Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami (ano - ne)</p>	<p>Ano</p>	
<p>Nutné pomůcky a prostředky:</p>	<p>Barevné papíry A4, plastové slánky, lepicí páska, nůžky, šňůrka se jmenovkou, tužka.</p>	
<p>Reflexe:</p>	<p>Názornou ukázkou a vzápětí položenou otázkou, jak nazýváme předměty denní potřeby v umění, začala projektová hodiny. Pak jsem se děti ptala, jak vějíře využíváme, kdy si myslí, že byly v historii používány a kdy se poprvé vějíře objevily. Vše bylo formou návodných otázek a řízeným rozhovorem.</p> <p>Při práci dětí jsem si všimla, že pár jedinců mělo problém se skládáním harmoniky, nevím, zda to bylo jejich zbrklostí, ale v předešlé hodině děti papírovou harmoniku poskládaly bez větších problémů. Možným důvodem mohlo být i to, že v předešlé hodině je k přehybům sváděly i nalepené papírové pásy, a tak měly jasně danou přímkou, kde výkres přehnout, kdežto zde žádné vizuální přímký neměly.</p> <p>U dětí jsem nevyzozovala, že by někdo měl problém s prací ve dvojici, děti si vzájemně pomáhaly a pomůcky si přidržovaly. Věcí druhou byla šikovnost jednotlivých žáků. Proto se možná někdy činnost vydařila hned a jindy až na více pokusů. Jelikož děti měly na práci čas, nechala jsem je, ať si samy poradí, a nikam je netlačila. Jelikož brčka byla delší než poskládaný papír, přebytečnou část si děti odstříhly. Předtím jsem však upozornila na bezpečnost při zacházení s nůžkami.</p> <p>Aby si děti vějíře rozlišily, podepsaly si proužek papíru, ve kterém byl otvor, jímž jsme provlékly provázek a k vějíři přivázaly. Děti se ze svých výtvorů těšily a okamžitě je prakticky vyzkoušely.</p>	

Obrázek 16: Děti při práci

Obrázek 17: Výsledná práce dětí

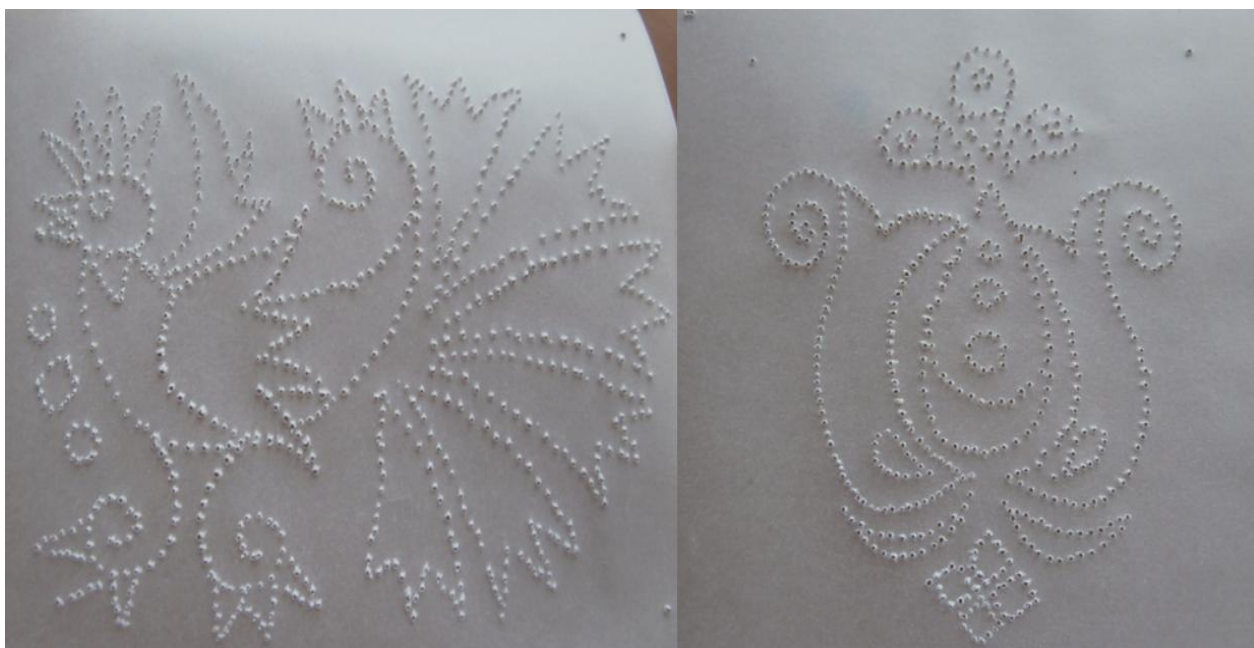
8.8 Krajka

Název tematického celku:		Folklor a tradice Podluží
Námět vyučovací jednotky:		Krajka
Vzdělávací oblast:		Umění a kultura
Vzdělávací obor:		Výtvarná výchova
Stupeň vzdělávání a období vzdělávání:		2. období prvního stupně vzdělávání (5. ročník)
Očekávaný výstup vzhledem k RVP:		Žák uplatňuje základní dovednosti pro vlastní tvorbu.
Učivo	Obsahová doména:	Rozvíjení smyslové citlivosti
	Konkrétní učivo:	Prvky vizuálně obrazného vyjádření – linie, textury – jejich jednoduché vztahy (podobnost, rytmus), jejich kombinace a proměny v ploše, objemu a prostoru.
Metodické poznámky:	Motivace:	Názorná ukázka vyšívání, krajkové části kroje, tzv. „vyšívání“; S dětmi jsme si povídali o tom, jak krajka vzniká, jak vypadá apod.
	Zadání výtvarné činnosti (včetně kritérií hodnocení):	Pro děti jsem měla připraveny polystyrenové čtverce o rozměrech 15 x 15 cm, které sloužily jako podklad. Děti si postupně vybraly předlohu, kterou budou vypichovávat, dostaly pauzovací papír ve stejné velikosti jako předloha. Pauzovací papír si přiložily na předlohu a pomocí špendlíků přišpendlily k polystyrenu. Pak už si jen vzali špendlík s velkou hlavičkou a začaly podél linek na předloze vypichovat. <u>Hodnocení:</u> zřetel jsem kladla na pravidelnost vpichů, ty ukazují rytmičnost, a celkový dojem.
	Vazby k výtvarné kultuře:	Textilní tvorba - krajkářství
	Použitá technika:	Vypichované obrázky
	Bodový scénář vyučovací jednotky:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Úvod hodiny – seznámení s obsahem hodiny 2. Motivace – ukázka, rozhovor 3. Zadání úkolu 4. Vlastní práce na úkolu 5. Závěr hodiny: <ul style="list-style-type: none"> - Hodnocení – reflektivní dialog - Úklid pomůcek a třídy

Integrace vzdělávacího obsahu z jiných vzdělávacích oborů, resp. průřezových témat:	Jazyk a jazyková komunikace – Literatura; Člověk a svět práce – Konstrukční činnosti;
Forma výuky, vyučovací metoda:	Organizace výuky – hromadná, individuální; Použité metody – slovní – monolog, dialog, názorné, praktické.
Předpokládaný časový nárok:	1 hodina
Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami (ano - ne)	Ano
Nutné pomůcky a prostředky:	Polystyrenová podložka, xeroxové kopie předloh, pauzovací papír, špendlíky s malou hlavičkou a špendlíky k propichování s velkou hlavičkou.
Reflexe:	<p>Tato hodina opět patřila k těm, kdy jsem dětem přinesla ukázat část kroje – konkrétně se jednalo o vyšívání. Z první hodiny věděly, že se jednotlivým částem nějak říká, a tak jsme zkoušeli, zda si tyto pojmy někdo pamatuje. Děti si bez pomoci vzpomněly pouze na asi jednu třetinu pojmů, za pomoci návodných otázek však byly schopny přijít i na zbylé části kroje. Všichni jsme se pobavili nad vtipnými názvy, které děti napadaly.</p> <p>Následovala debata na téma krajka a krajkářství, chvílemi to byl spíše můj monolog, ale snažila jsem se, aby se děti dozvěděly něco nového a pro ně snad i zajímavého.</p> <p>Děti si vybraly předlohy podle jejich libosti, v tuto chvíli ještě nevěděly, že jde o lidové ornamenty. Ornamenty jsem zapojila proto, aby se s nimi děti začaly nenásilnou formou seznamovat. S přípravou a upevněním nebyly žádné problémy.</p> <p>Před samotným vypichováním jsem děti upozornila na bezpečnost při manipulaci se špendlíky. Děti svou pozornost upoutaly k práci, na kterou se soustředily. Technika byla pro děti nová a netradiční. Ptaly se mě znovu, jak se jmenuje papír, který propichovaly. Dostalo se mi ohlasů, že by si činnost chtěly ještě zopakovat.</p>

Obrázek 18: Děti při práci

Obrázek 19: Vlastní práce dětí

8.9 Ornament

Název tematického celku:		Folklor a tradice Podluží
Námět vyučovací jednotky:		Ornament
Vzdělávací oblast:		Umění a kultura
Vzdělávací obor:		Výtvarná výchova
Stupeň vzdělávání a období vzdělávání:		2. období prvního stupně vzdělávání (5. ročník)
Očekávaný výstup vzhledem k RVP:		Žák do komunikace v sociálních vztazích zapojuje obsah vizuálně obrazných vyjádření, která samostatně vytvořil.
Učivo	Obsahová doména:	Ověřování komunikačních účinků
	Konkrétní učivo:	Proměny komunikačního obsahu – záměry tvorby a proměny obsahu vlastních vizuálně obrazných vyjádření.
Metodické poznámky:	Motivace:	Ornamenty – povídání s dětmi o tom, co je to ornament, k čemu slouží, jaké ornamenty znají a kde je můžeme vidět.
	Zadání výtvarné činnosti (včetně kritérií hodnocení):	Děti dostanou výkres A5, který si celý potrou pomocí štětce modrým inkoustem. Následně necháme schnout a děti přemýšlí nad zadáním práce, kdy mají vytvořit vlastní ornament. Jakmile nám inkoust zaschne, připravíme si zmiziky a vlastní ornament nakreslíme. <u>Hodnocení:</u> předmětem k hodnocení bude vlastní kresba – do jaké míry byly kreativní a dokázaly využít své fantazie nebo zda sklouzly k překreslování již známého.
	Vazby k výtvarné kultuře:	Modrotisk Textilní tvorba
	Použitá technika:	Kresba zmizíkem
	Bodový scénář vyučovací jednotky:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Úvod hodiny – seznámení s obsahem hodiny 2. Motivace – rozhovor 3. Zadání úkolu 4. Vlastní práce na úkolu 5. Závěr hodiny: <ul style="list-style-type: none"> - Hodnocení – reflektivní dialog - Úklid pomůcek a třídy
Integrace vzdělávacího obsahu z jiných vzdělávacích oborů, resp. průřezových témat:		Člověk a jeho svět – Vlastivěda (Lidé kolem nás); Informační a komunikační technologie (Vyhledávání informací).

Forma výuky, vyučovací metoda:	Organizace výuky – hromadná, individuální; Použité metody – slovní – monolog, dialog, názorné, praktické.
Předpokládaný časový nárok:	1 hodina
Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami (ano - ne)	Ano
Nutné pomůcky a prostředky:	Čtvrtka (A5), podložka, modrý inkoust, plochý štětec, zmizík.
Reflexe:	<p>Výtvarná aktivita sloužila jako propedeutika k následující projektové hodině, kdy by děti již měly mít představu o tom, co je to ornament a začali bychom se seznamovat s ornamentem lidovým. Rovněž jsem dětem chtěla dát volnost pro jejich fantazii, kdy měly možnost vyjádřit sebe samotné.</p> <p>Modrý inkoust a zmizík a nám měly demonstrovat podobu techniky modrotisku, která se využívá ke zdobení textilu. V dnešní době se opět dostává do popularity a tvoří se pomocí ní například šaty, a to nejen plesové, ale rovněž každodenní kusy oblečení (např. trika, zástěry, běžné šaty). Na tento fakt jsem děti upozornila a v rámci motivace jsme si promítly obrázky a stručně vysvětlili návod k modrotisku.</p> <p>Úkolem dětí bylo pomocí zmizíku nakreslit vlastní vymyšlený ornament. Pro většinu dětí to byl opravdu velký problém. Řada z nich se odrážela od ornamentů, symbolů nebo obrázku, které znají z vlastní zkušenosti z každodenního života, tedy kreslily to, co už někdy viděly. Na druhou stranu, děti se nebály a zkoušely. Tato technika byla dětem známá a již s ní zkušenosti měly.</p> <p>Na konci hodiny jsme si práce ukazovali a děti komentovaly své práce.</p>

Obrázek 20: Děti při práci

Obrázek 21: Výsledná práce dětí

8.10 Lidový ornament

Název tematického celku:		Folklor a tradice Podluží
Námět vyučovací jednotky:		Lidový ornament
Vzdělávací oblast:		Umění a kultura
Vzdělávací obor:		Výtvarná výchova
Stupeň vzdělávání a období vzdělávání:		2. období prvního stupně vzdělávání (5. ročník)
Očekávaný výstup vzhledem k RVP:		Žák porovnává různé interpretace vizuálně obrazného vyjádření a přistupuje k nim jako ke zdroji inspirace.
Učivo	Obsahová doména:	Uplatňování subjektivity
	Konkrétní učivo:	Typy vizuálně obrazných vyjádření – jejich rozlišení, výběr a uplatnění – lidové ornamenty.
Metodické poznámky:	Motivace:	Řízený rozhovor + otázky na děti: <ul style="list-style-type: none"> - Vzpomenete si, co se stalo, když jsme přetřeli voskovku tuší? - Ukázka, pro děti, nové techniky, kdy budeme „kouzlit“ lidové ornamenty.
	Zadání výtvarné činnosti (včetně kritérií hodnocení):	Děti si připravily barevné voskovky, od svého spolužáka dostaly výkres (A5). Jejich úkolem bylo celý výkres voskovkami pokreslit. Poté jej přetřely černou tuší tak, aby voskovka neprostupovala nahoru. Výkres si děti nechaly zaschnout. Ve volné chvíli si na náčrtníkový papír zkoušely lidové ornamenty, které měly promítnuty na tabuli. Po zaschnutí tuše děti pomocí špendlíků s velkou hlavičkou začaly ornamenty vyškrabávat do připraveného podkladu. <u>Hodnocení:</u> opět probíhalo ústně, důraz byl kladen na vedení linie a dodržení tvaru ornamentu.
	Vazby k výtvarné kultuře:	Grafika; Ukázka lidového ornamentu a jeho využití.
	Použitá technika:	Odkrývací technika na voskovém podkladu (vyškrobávání)

	Bodový scénář vyučovací jednotky:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Úvod hodiny – seznámení s obsahem hodiny 2. Motivace – otázky 3. Zadání úkolu 4. Vlastní práce na úkolu 5. Závěr hodiny: <ul style="list-style-type: none"> - Hodnocení – reflektivní dialog - Úklid pomůcek a třídy
Integrace vzdělávacího obsahu z jiných vzdělávacích oborů, resp. průřezových témat:		Člověk a jeho svět – Vlastivěda (Lidé a čas); Matematika a její aplikace – Geometrie (osově souměrné útvary).
Forma výuky, vyučovací metoda:		Organizace výuky – hromadná, individuální; Použité metody – slovní – monolog, dialog, názorně demonstrační.
Předpokládaný časový nárok:		1 hodina
Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami (ano - ne)		Ano
Nutné pomůcky a prostředky:		Čtvrtka (A5), barevné voskovky (žlutá, červená, zelená, modrá), plochý štětec, černá tuš, špendlík s hlavičkou, podložka.
Reflexe:	<p>Touto projektovou hodinou jsme začali téma lidový ornament, který neodmyslitelně k oblasti Podluží patří.</p> <p>Při přípravě této projektové hodiny jsem se rozmyslela nad formátem výkresu. Nakonec jsem vybrala raději menší formát, tedy A5. Velikost jsem volila z toho důvodu, aby děti nebyly unaveny ze samotného voskování podkladu, byť šlo o starší žáky. Děti dostaly již zmiňovaný formát a jejich úkolem bylo jej pomocí barevných voskovek povoskovat. Zde jsem upozorňovala, aby stopa byla, co nejsytější a neprosvítala bílá barva výkresu. Pro jistotu jsem chodila mezi dětmi a upozorňovala je na případné nedostatky.</p> <p>Po kontrole povoskovaného výkresu si děti připravily podložky, plochý štětec a černou tuš. Celou plochu výkresu přetřely tak, aby neprosvítala voskovka. Bylo zapotřebí, abychom tuš nechali zaschnout a ve volné chvíli se děti seznamovaly a zkoušeli si na náčrtníkový papír kresbu lidového ornamentu podle předlohy, kterou měly promítnutou na tabuli. Tuto přípravu jsem zvolila z toho důvodu, aby byla využita každá chvíle vyučovací hodiny a také proto, aby si děti nejdříve ornament vyzkoušely nanečisto. Na podkladě, který nám schnul, se „chyby“ nedají tolik zamaskovat, a tak jsem chtěla předejít zbytečným zklamáním, které by některé děti mohly mít.</p> <p>K vyškrabávání jsme použili špendlík s velkou hlavičkou, aby se lépe držel. Děti jsem upozornila na bezpečnost při manipulaci se špendlíkem. V této chvíli dětem nebránilo nic začít s vyškrabováním.</p> <p>Tato technika byla pro děti nová a neznámá, což mě velmi překvapilo, neboť po rozhovoru s paní učitelkou mi bylo řečeno, že s ní děti již pracovaly. Můžu říci, že technika byla pro děti zajímavá a opět je obohatila a něco nového. Děti měly ze svých prací velkou radost.</p>	

Obrázek 22: Děti při práci

Obrázek 23: Děti při práci

Obrázek 24: Výsledná práce dětí

8.11 Mozaika

Název tematického celku:		Folklor a tradice Podluží
Námět vyučovací jednotky:		Mozaika
Vzdělávací oblast:		Umění a kultura
Vzdělávací obor:		Výtvarná výchova
Stupeň vzdělávání a období vzdělávání:		2. období prvního stupně vzdělávání (5. ročník)
Očekávaný výstup vzhledem k RVP:		Žák uplatňuje základní dovednosti pro vlastní tvorbu, realizuje svůj tvůrčí záměr. Žák užívá a kombinuje prvky vizuálně obrazného vyjádření ve vztahu k celku: v plošném vyjádření linie a barevné plochy.
Učivo	Obsahová doména:	Rozvíjení smyslové citlivosti
	Konkrétní učivo:	Uspořádání objektů do celků – uspořádání na základě jejich výraznosti, velikosti a vzájemného postavení.
Metodické poznámky:	Motivace:	Názorná ukázka, seznámení s anglickou umělkyní – Emma Biggs; Řízený rozhovor na téma mozaika.
	Zadání výtvarné činnosti (včetně kritérií hodnocení):	Úkolem dětí bylo podle předlohy vybrat a černým fixem nakreslit na výkres A4 přibližně 3 ornamenty. Vzniklé plochy mezi ornamenty měly děti doplnit barevnými trojúhelníky, které si samy nastříhaly a poté nalepily. <u>Hodnocení:</u> při hodnocení jsem si všimla toho, jak se děti dokázaly s plochou vypořádat. Zda se zabývaly tím, že trojúhelníky mohou mít různou velikost i tvar. V neposlední řadě jsem hodnotila čistotu práce a celkový dojem.
	Vazby k výtvarné kultuře:	Užití techniky – Mozaika
	Použitá technika:	Kombinovaná – mozaika – kresba fixem
	Bodový scénář vyučovací jednotky:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Úvod hodiny – seznámení s obsahem hodiny 2. Motivace – Emma Biggs 3. Zadání úkolu 4. Vlastní práce na úkolu 5. Závěr hodiny: <ul style="list-style-type: none"> - Hodnocení – reflektivní dialog - Úklid pomůcek a třídy

Integrace vzdělávacího obsahu z jiných vzdělávacích oborů, resp. průřezových témat:	Matematika a její aplikace – Geometrie (základní útvary v rovině)
Forma výuky, vyučovací metoda:	Organizace výuky – hromadná, individuální; Použité metody – slovní – monolog, dialog, názorně demonstrační.
Předpokládaný časový nárok:	2 hodiny
Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami (ano - ne)	Ano
Nutné pomůcky a prostředky:	Čtvrtka (A4), barevné papíry (žlutý, červený, zelený, modrý), nůžky, lepidlo, černý fix, ukázka ornamentů.
Reflexe:	<p>Mozaika je pro děti velmi známý pojem, a tak jsme se mohli oprostít od zdoluhavého vysvětlování. Místo toho jsme si s dětmi povídali o tom, kde můžeme mozaiku vidět apod. Následovalo promítání obrázků, díky nimž jsem děti seznámila s anglickou autorkou řady mozaikových děl Emmou Biggs. Bylo krásné v očích dětí pozorovat údiv a nadšení.</p> <p>Následovala samotná práce, jako první si děti podle předlohy vybraly tři známé ornamenty, se kterými jsme pracovali již v předešlých hodinách. Tyto ornamenty si nakreslily na libovolné místo výkresu A4. Tu „jednodušší“ část měly děti v této chvíli za sebou.</p> <p>Děti si vybraly barevné papíry, se kterými chtěly pracovat, a začala fáze stříhání a lepení. Nechybělo ani upozornění na manipulaci s nůžkami. Dětem jsem poradila, že je jednodušší trojúhelníky stříhat z různě širokých pásků papíru než je jednotlivě vystříhovávat například z celé A4. Tím se práce trochu urychlila. Ovšem času jsme měli dostatek. Jednalo se o poslední projektovou hodinu, a tak jsem věděla, jakou rychlostí děti pracují a že si budou chtít dát záležet. Nechtěla jsem nic uspěchat a nijak je stresovat časem, proto jsem k této práci vymezila dvě vyučovací hodiny.</p> <p>Aby to pro někoho nebylo dlouho, nebo je práce nepřestala bavit, připravila jsem si pro děti ještě jednu práci, kterou popisuji níže.</p> <p>Musím říct, že z prací dětí jsem byla příjemně překvapena. Opravdu si daly záležet a čas, který měly, řádně využily.</p>

Obrázek 25: Děti při práci

Obrázek 26: Výsledná práce dětí

Obrázek 27: Výsledná práce dětí

8.11.1 Ornamenty v pěně

Název tematického celku:		Folklor a tradice Podluží
Námět vyučovací jednotky:		Ornamenty v pěně
Vzdělávací oblast:		Umění a kultura
Vzdělávací obor:		Výtvarná výchova
Stupeň vzdělávání a období vzdělávání:		2. období prvního stupně vzdělávání (5. ročník)
Očekávaný výstup vzhledem k RVP:		Žák osobitost svého vnímání uplatňuje v přístupu k realitě, k tvorbě a interpretaci vizuálně obrazného vyjádření, pro vyjádření nových a neobvyklých prožitků.
Učivo	Obsahová doména:	Uplatňování subjektivity
	Konkrétní učivo:	Přístupy k vizuálně obrazným vyjádřením – hledisko jejich motivace (fantazijní).
Metodické poznámky:	Motivace:	Řízený rozhovor na téma – netradiční materiál.
	Zadání výtvarné činnosti (včetně kritérií hodnocení):	Skupina přibližně pěti dětí se před samotnou činností přesunula k vedlejším stolům, kde byly připraveny pomůcky. Jejich úkolem bylo vytvořit obtisk ornamentu, který byl namalován do pěny na holení. Jako první si na rozetřenou pěnu (na podložce) namalovaly lidový ornament. Poté na tento ornament přiložily čtvrtku a jemně prsty čtvrtku k pěně přitlačily. Čtvrtku sundaly a pomocí pravítka seškrábly pěnu, pod kterou se nám skrýval lidový ornament. Děti si po sobě uklidily místo. <u>Hodnocení:</u> Tuto činnost jsem nehodnotila, jako jiné činnosti v tomto projektu. Jednalo se pouze o pokus / experiment, kdy si děti mohly vyzkoušet práci s netradičním materiálem.
	Vazby k výtvarné kultuře:	Grafika – přípravné grafické techniky
	Použitá technika:	Obtisk, výtvarný experiment

	Bodový scénář vyučovací jednotky:	<ul style="list-style-type: none"> - Ornament v pěně slouží jako doplnění předchozí projektové hodiny; - Proto není zapotřebí klasického bodového scénáře, jako je tomu u předešlých projektových hodin. <ol style="list-style-type: none"> 1. Motivace – řízený rozhovor 2. Zadáání úkolu 3. Vlastní práce – experiment 4. Závěr činnosti: <ul style="list-style-type: none"> - Hodnocení – reflektivní dialog - Úklid pomůcek
Integrace vzdělávacího obsahu z jiných vzdělávacích oborů, resp. průřezových témat:		Člověk a jeho svět (Prvouka / Přírodověda) – Rozmanitost přírody (látky a jejich vlastnosti)
Forma výuky, vyučovací metoda:		Organizace výuky – skupinová, individuální; Použité metody – slovní – monolog, názorné
Předpokládaný časový nárok:		15 minut
Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami (ano - ne)		Ano
Nutné pomůcky a prostředky:		Pěna na holení, barevné tuše (žlutá, červená, zelená, modrá), podložky, pravítko, malý kulatý štětec, čtvrtky (A5), umývadlo.
Reflexe:		<p>Jako motivaci jsem použila samotnou názornou ukázkou, po které děti začaly samostatně, ovšem za doprovodu mého popisu práce, pracovat.</p> <p>Tato aktivita byla zvolena jako zpestření a oživení projektové dvouhodiny. Ve třídě jsem si vytvořila skupinky, které jsem si jednotlivě volala k vedlejším stolům, kde jsem měla připraveny potřebné pomůcky.</p> <p>Z důvodu časové dotace a také množství pěny, jsem dětem stříkala na podložky pěnu sama. Děti si ji pomocí pravítka uhladily a začaly podle předlohy barevnou tuší malovat lidové ornamenty. Poté si děti přiložily čtvrtku na pěnu a motiv obtiskly, opět pomocí pravítka setřely přebytečnou pěnu.</p> <p>Bylo zajímavé děti pozorovat, neboť při prvním zvednutí a odlepení od pěny si většina myslela, že se jim obtisk nepovedl, ale po setření byly všichni nadšení. Tato technika se dětem velmi líbila a ptaly se mě, jestli si ji ještě někdy vyzkoušíme. Jiní záníceně odcházeli s tím, že si techniku vyzkouší i doma. To bylo pro mě velkým potěšením. Tato aktivita byla pro děti velmi zajímavou.</p>

Obrázek 28: Děti při práci

Obrázek 29: Výsledná práce dětí

Závěr

V rámci studia na pedagogické fakultě jsme se s projektovým vyučováním setkali a dokonce jsme několik projektů, ať už samostatně nebo ve skupinách, vytvořili. Projekty jsme ovšem nikdy nezkoušeli v praxi. Díky projektu realizovanému v rámci diplomové práce se mi této příležitosti dostalo, a nejenže jsem si vyzkoušela samotné vedení, ale otestovala a vyzkoušela jsem si i plánování a přípravu výtvarného projektu.

Výtvarný projekt nedoprovázely žádné zásadní potíže, z větší části byl realizován podle původního plánu. Během prvních hodin jsem zjistila možnosti, zkušenosti a dovednosti dětí, proto jsem upustila například od vyšívání a nahradila je jiným námětem. Dále to byly jen drobnosti, např. změna materiálu, formátu výkresu. Pracovala jsem s velmi početnou pátou třídou v počtu 29 dětí, proto jsem dávala přednost samostatné práci před prací ve skupinách, neboť prostory pro tak početnou třídu nebyly dostačující. Dalším úskalím v hodinách byl fakt, že se jednalo o páteční poslední vyučovací hodiny, kdy už se děti těšily na oběd a volný víkend. Brala jsem to jako výzvu, a tak jsem se na hodiny řádně připravovala a pro děti hledala zajímavé informace i ukázky, abych si získala jejich pozornost.

V praktické části diplomové práce jsem popsala realizování jedenáctihodinového projektu, který byl spojen a propojen tematikou z oblasti Podluží. Výtvarný projekt byl uskutečňován v rámci hodin výtvarné výchovy, které se konaly každý pátek v počtu dvou vyučovacích hodin. Celková délka výtvarného projektu tedy činila třináct vyučovacích hodin, kdy jsem vyučovala stejnou skupinu dětí po dobu sedmi týdnů. Troufám si říci, že zvolení výtvarných technik, materiálů a celková náročnost odpovídala věkovým zvláštnostem dané skupiny dětí. Nejen ze závěrečných diskusí jsem dospěla k názoru, že výtvarný projekt děti upoutal a vzbudil u nich zájem a pozornost k danému tématu.

Resumé

Diplomová práce FOLKLOR A TRADICE OBLASTI PODLUŽÍ, Výtvarný projekt na 1. stupeň ZŠ jeho příprava a realizace, je zaměřen na projektové vyučování ve výtvarné výchově. Hlavním cílem po vytvoření výtvarné řady bylo seznámit žáky s folklorem a tradicemi z oblasti Podluží. V rámci tohoto tématu se žáci seznamovali s tradičními i netradičními výtvarnými technikami. Jak již v úvodu zaznělo, diplomová práce je rozdělena do dvou částí. V teoretické části se zabývám etnografickým, historickým a geografickým vymezením oblasti Podluží. Popisuji tradice, zvyky a lidovou uměleckou tvorbu této oblasti. Zmiňuji se zde o projektu a výtvarné řadě, technikách, metodách i formách výuky ve výtvarné výchově. Praktická část obsahuje témata, která jsem realizovala s žáky na Základní škole ve Valticích.

Resume

The thesis Preparation and implementation of an art project at primary school - Folklore and traditions of the area "Podluží" is focused on the project teaching in Art Education. The aim was the creation of the art set and to familiarize students with the folklore and traditions of the region Podluží. Within the topic, students were familiarized with traditional and non-traditional art techniques. As it is already said in the introduction, the thesis is divided into two parts. The theoretical part is focused on the ethnographic, historic and geographical definition of the region Podluží. Then the traditions, customs and folk art are described. The project and the art set, techniques, methods and the ways of teaching in Art Education are mentioned there. The practical part contains the topics realized with the students in the primary school in Valtice.

Seznam použité literatury:

1. CIKÁNOVÁ, Karla. *Malujte si s námi*. Vyd. 2. Praha: Aventinum, 1996. ISBN 80-852-7784-0.
2. COUFALOVÁ, Jana. *Projektové vyučování pro první stupeň základní školy: náměty pro učitele*. Praha: Fortuna, 2006. ISBN 80-716-8958-0.
3. JANČÁŘ, Josef. *Lidová kultura na Moravě*. Strážnice: Ústav lidové kultury, 2000. Vlastivěda moravská. ISBN 80-861-5631-1.
4. JEŘÁBEK, Richard, Václav FROLEC a Dušan HOLÝ. *Podluží: kniha o lidovém umění*. Brno: Krajské nakladatelství, 1962.
5. KALHOUS, Zdeněk a Otto OBST. *Školní didaktika*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-571-4.
6. KRUŽÍK, Jan. *Kroje na Podluží*. Břeclav: Okresní kulturní středisko, 1982.
7. KRUŽÍK, Jan a Stanislav REICHMAN. *Lidové zvyky a slavnosti na Podluží*. Břeclav: Okresní kulturní středisko, 1982.
8. MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-731-5039-5.
9. NELEŠOVSKÁ, Alena a Hana SPÁČILOVÁ. *Didaktika primární školy*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. ISBN 80-244-1236-5.
10. PRŮCHA, Jan. *Česko-anglický pedagogický slovník*. Praha: ARSCI, 2005. ISBN 80-860-7850-7.
11. PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.
12. RAZÁKOVÁ, Dagmar. *Kreslíme - malujeme - modelujeme*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1963. Na pomoc učitelů.
13. ROESELVÁ, Věra. *Řady a projekty ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, c1997. ISBN 80-902-2672-8.
14. ROESELVÁ, Věra. *Techniky ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, c1996. ISBN 80-902-2671-X.
15. ROESELVÁ, Věra. *Námět ve výtvarné výchově*. Upr. vyd. Praha: Sarah, 1995. ISBN 80-902-2674-4.

16. SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1821-7.
17. SMITH, Ray. *Encyklopedie výtvarných technik a materiálů*. 3., upr. vyd. Praha: Slovart, 2013. ISBN 978-80-7391-482-0.
18. ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Kapitoly z didaktiky výtvarné výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. ISBN 80-244-1469-4.
19. TROJAN, Raul a Bohumír MRÁZ. *Malý slovník výtvarného umění*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství). ISBN 80-042-2338-9
20. ZHOŘ, Igor. *Výtvarná výchova v projektech I: pracovní sešit pro 6. a 7. ročník*. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 1995. Výtvarná výchova. ISBN 80-858-0830-7.
21. ZHOŘ, Igor. *Výtvarná výchova v projektech II: pracovní sešit pro 8. - 9. ročník*. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 2007. Výtvarná výchova. ISBN 80-85808-35-8.
22. ŽIDLICKÝ, Vladimír. *Lidé, kroje, tradice: Bavorsy, Břeclav, Stará Břeclav .. Valtice*. Brno: David Židlický/Atelier Zidlicky, c2013. ISBN 978-80-905608-0-2.

Pracovní sešity:

1. BENEŠOVÁ, Dagmar. *Omalovánky ornamentů z Podluží, 1. pracovní sešit*. 2013.
2. BENEŠOVÁ, Dagmar. *Omalovánky ornamentů z Podluží, 2. pracovní sešit*. 2015.

Internetové zdroje:

1. Národní ústav pro vzdělávání. *Rámcový vzdělávací program* [online]. Praha, 2016. [cit. 2017-04-7]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/RVPZV_2016.pdf
2. Krajina a kroj. *Krajina a kroj* [online]. Břeclav: Pixelhouse, 2003 [cit. 2017-04-7]. Dostupné z: <http://www.folkloratradice.cz/cs/lidovy-kroj-podluzi/krajina-a-kroj>
3. Malovaný kraj. *Malovaný kraj* [online]. Břeclav: Malovaný kraj, 2005 [cit. 2017-04-7]. Dostupné z: <http://www.malovanykraj.cz/>
4. Turistický průvodce Podlužím a Hodonínkem - Turistický průvodce. *Turistický průvodce* [online]. Břeclav: Pixelhouse, 1999 [cit. 2017-04-7]. Dostupné z: <http://www.podluzi.cz/turistika/cs/turisticky-pruvodce>

Seznam zkratk

aj.	a jiné
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
DVD	Digital Versatile Disc (Digitální víceúčelový disk)
např.	například
n. l.	našeho letopočtu
RVP	Rámcový vzdělávací program
RVP PV	Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání
RVP ZV	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
ŠVP	Školní vzdělávací program
tzv.	takzvaný

Seznam příloh

Příloha č. 1: Vystřihovánka / omalovánka

Příloha č. 2: Polovina fotografie k dokreslování

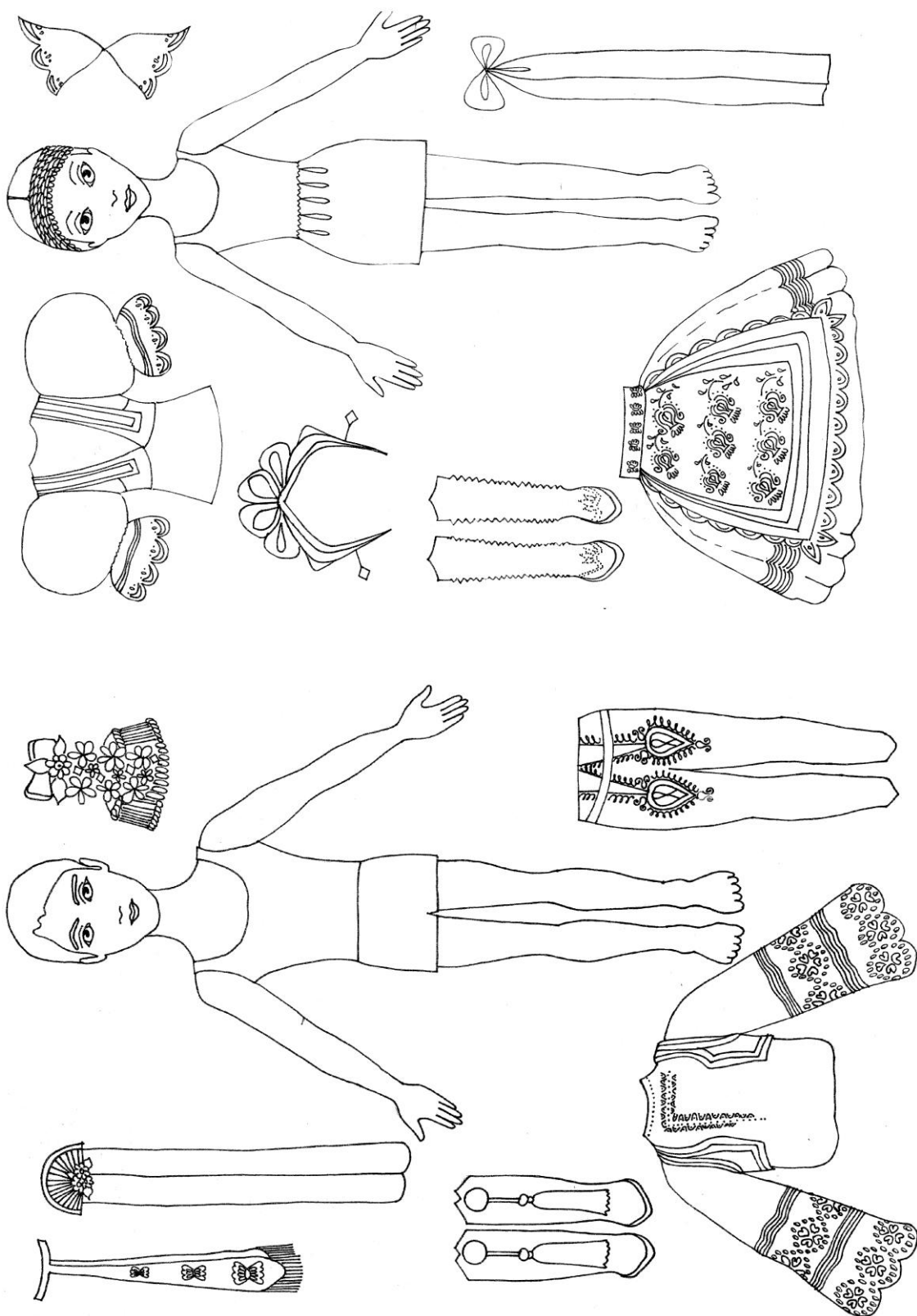
Příloha č. 3: Čižmy – šablona

Příloha č. 4: Otisky čižem – šablona

Příloha č. 5: Obrázky k rozstříhání (černobílá a barevná verze)

Příloha č. 6: Lidové ornamenty

Příloha č. 1:

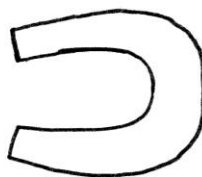
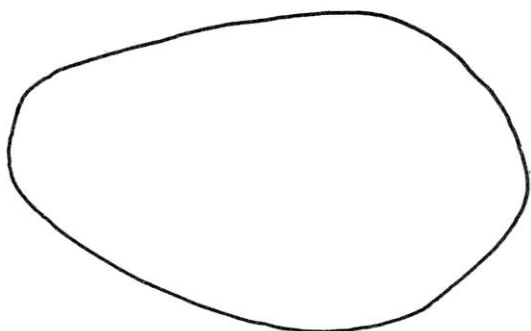
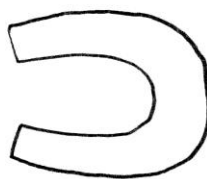
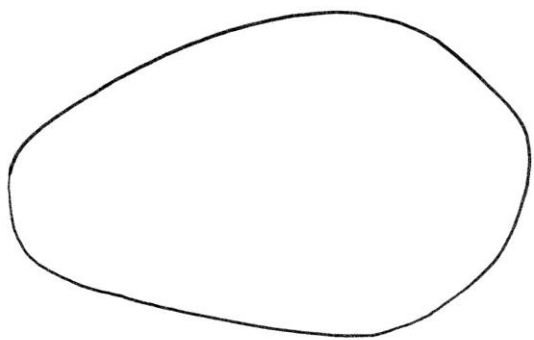
Příloha č. 2:

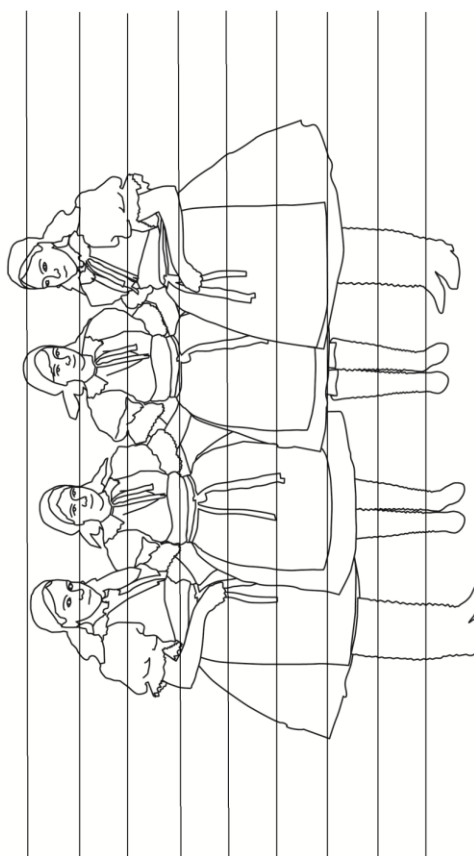
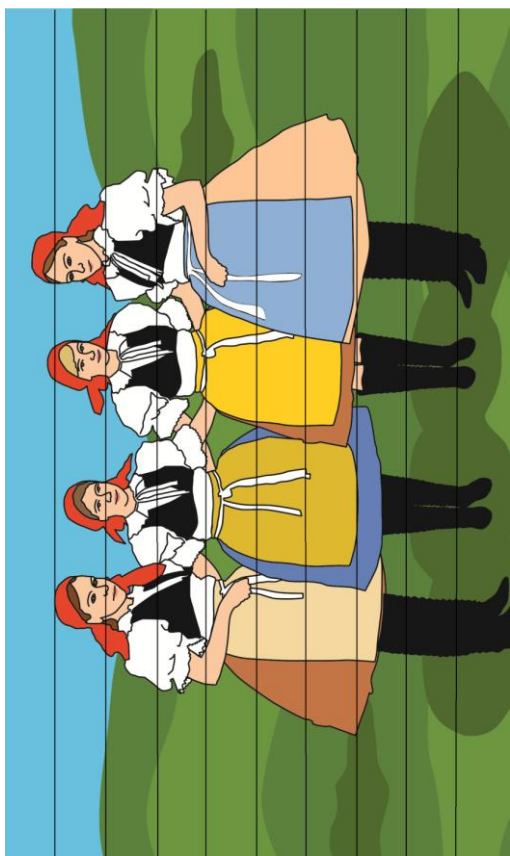
Příloha č. 3:

Příloha č. 4:

Příloha č. 5:

Příloha č. 6:

